

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
соціальної роботи та реабілітації
доктор педагогічних наук, професор
_____ Ірина СОПІВНИК
“ ____ ” _____ 2025 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«Вплив соціальних мереж та онлайн-платформ на працевлаштування
молоді»**

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Гарант освітньої програми

доктор пед. наук, професор

_____ Інна ОСАДЧЕНКО
(підпис)

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

асист.

_____ Вікторія БУДЕГАЙ
(підпис)

Виконав

_____ Артем ЛУК'ЯНЦЕВ
(підпис)

КИЇВ – 2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
соціальної роботи та реабілітації
доктор педагогічних наук, професор
_____ Ірина СОПІВНИК
“ _____ ” _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту

Лук'янцеву Артему Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи **«Вплив соціальних мереж та онлайн-платформ на працевлаштування молоді»** затверджена наказом ректора НУБіП України від «8» квітня 2025 р. № 581 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру «19» червня 2025 р.

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: державні документи, посібники, словники, довідники, методична, наукова література, публікації щодо теми дослідження.

Перелік питань, які потрібно розробити:

- визначити особливості працевлаштування молоді через онлайн-платформи;
- виокремити та обґрунтувати соціальні умови працевлаштування молоді через онлайн-платформи;
- розробити та експериментально перевірити вплив соціальних мереж на працевлаштування молоді;
- укласти методичні рекомендації щодо впровадження соціальної програми впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на працевлаштування молоді.

Дата видачі завдання «13» вересня 2024 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи _____ Вікторія БУДЕГАЙ
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ Артем ЛУК'ЯНЦЕВ
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота на тему «Вплив соціальних мереж та онлайн-платформ на працевлаштування молоді» має таку структуру: 1) картку кваліфікаційної бакалаврської роботи; 2) титульний аркуш; 3) завдання до виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи; 4) реферат; 5) зміст; 6) вступ; 7) основну частину (III розділи); 8) загальні висновки; 9) список використаних джерел; Список використаних джерел складає 31 позицію. Загальний обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи 63 сторінка.

У першому розділі «Теоретичні аспекти впливу соціальних мереж на працевлаштування» розглянуто поняття та види соціальних мереж і онлайн-платформ, що використовуються молоддю для пошуку роботи. Проаналізовано сучасні підходи до цифрового працевлаштування, а також теоретичні моделі використання онлайн-ресурсів у цьому процесі. Особлива увага приділяється інструментам цифрової комунікації, які змінюють традиційні формати взаємодії між роботодавцем і шукачем. Розділ завершується узагальненням теоретичних підходів до теми.

У другому розділі «Аналіз впливу соціальних мереж на працевлаштування молоді в Україні» охарактеризовано соціально-демографічні особливості молоді як активних учасників ринку праці. Наведено результати аналізу популярних платформ для пошуку роботи, зокрема Work.ua, Rabota.ua, LinkedIn, а також проаналізовано рівень їхньої ефективності. Розділ містить узагальнення щодо можливостей, які надають соціальні мережі для працевлаштування молоді в умовах цифровізації.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення працевлаштування молоді через онлайн-інструменти» розглянуто шляхи розвитку цифрових навичок як ключової складової конкурентоспроможності молоді. Наведено методичні рекомендації щодо безпечного та ефективного використання соціальних мереж і онлайн-платформ у процесі працевлаштування. Узагальнено пропозиції щодо впровадження соціальних програм підтримки молоді в цифровому середовищі.

Ключові слова: працевлаштування, молодь, соціальні мережі, онлайн-платформи, цифрові навички, цифрова зайнятість, соціальний працівник.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ	6
1.1. Поняття та види соціальних мереж і онлайн-платформ.....	6
1.2. Сучасні підходи до пошуку роботи серед молоді.....	12
1.3. Теоретичні моделі використання цифрових ресурсів у працевлаштуванні.....	14
Висновки до першого розділу.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	17
2.1. Соціально-демографічні характеристики молоді як учасників ринку праці.....	17
2.2. Огляд популярних платформ для пошуку роботи	33
Висновки до другого розділу.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТИ.....	40
3.1. Розвиток цифрових навичок молоді як інструмент підвищення конкурентоспроможності.....	40
3.2. Рекомендації щодо безпечного та ефективного використання платформ.....	49
Висновки до третього розділу.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми обумовлена тим, що соціальні мережі стали невід’ємною частиною професійної самореалізації. У кризових умовах – таких як пандемія COVID-19, війна в Україні глобальна цифровізація – саме онлайн-простір став головною ареною пошуку можливостей. Водночас недостатнє розуміння цифрової етики, приватності, репутаційного ризику або особливостей онлайн-поведінки може знизити шанси на успішне працевлаштування.

Сучасна молодь – це перше покоління, яке виросло в умовах цифрової реальності. Вони мислять мобільно, шукають роботу онлайн, подають резюме за допомогою месенджерів, використовують хештеги, щоб знайти вакансії. Такі трансформації зумовлюють необхідність глибокого аналізу нового формату працевлаштування, який кардинально відрізняється від класичних підходів попередніх десятиліть.

Мета дослідження: Проаналізувати вплив соціальних мереж та онлайн-платформ на процес працевлаштування молоді, виявити сучасні тенденції, можливості та виклики, що постають перед молодими людьми у цифровому просторі.

Об’єкт дослідження – процес працевлаштування молоді в умовах цифрового середовища.

Предметом дослідження – цифрові інструменти (соціальні мережі, онлайн-платформи, особистий бренд) як засіб впливу на можливості молоді в сфері працевлаштування.

Методи дослідження:

- контент-аналіз публікацій у соціальних мережах та кар’єрних платформах;
- анкетування та онлайн-опитування молоді;
- порівняльно-аналітичний метод;
- статистичне узагальнення.

Структура роботи. Робота містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (найменувань). Загальний обсяг -

РОЗДІЛ 1

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

1.1. Поняття та види соціальних мереж і онлайн-платформ

Соціальні мережі – це онлайн-сервіси, які дозволяють користувачам створювати особисті профілі, встановлювати зв'язки з іншими користувачами, обмінюватися інформацією, спілкуватися в режимі реального часу, брати участь у спільнотах за інтересами, ділитися контентом та будувати соціальні взаємини.

У науковій літературі соціальні мережі часто розглядаються як цифрове середовище для створення та підтримки соціального капіталу, налагодження контактів і розвитку особистісного бренду.

З технічної точки зору, соціальні мережі – це інтерактивні платформи, які базуються на технологіях Web 2.0 і дають змогу користувачам не лише споживати контент, а й створювати його самостійно.

Поняття онлайн-платформ:

Онлайн-платформи – це цифрові інструменти або веб-ресурси, які надають користувачам певні послуги або функції через Інтернет. Вони можуть бути спеціалізованими (наприклад, платформи для пошуку роботи) або багатофункціональними (наприклад, маркетплейси, сервіси фрилансу, платформи для навчання тощо).

Онлайн-платформи відіграють важливу роль у цифровій економіці, адже поєднують попит і пропозицію, а також полегшують взаємодію між роботодавцями та шукачами роботи.

Основні види соціальних мереж за цільовим призначенням

Соціальні мережі класифікуються залежно від їх функціонального спрямування:

Загального призначення:

Використовуються для повсякденного спілкування, обміну новинами та фото.

Приклади: Facebook, Instagram, TikTok.

Професійні соціальні мережі:

Спрямовані на встановлення ділових контактів, побудову кар'єри, пошук роботи та працівників.

Приклади: LinkedIn, Xing.

Спеціалізовані спільноти за інтересами: Об'єднують людей із подібними хобі або фаховими інтересами .

Приклади: Behance (для дизайнерів), GitHub (для програмістів), ResearchGate (для науковців).

Месенджери з елементами соціальної мережі: Дозволяють не лише спілкуватися, а й публікувати пости, створювати канали або спільноти.

Приклади: Telegram, Discord.

Види онлайн-платформ у контексті працевлаштування:

Онлайн-платформи, які активно використовуються молоддю для працевлаштування, можна поділити на кілька категорій:

Платформи для пошуку роботи (job boards):

Сайти з вакансіями, де можна створити резюме, шукати роботу за фільтрами, подавати заявки.

Приклади: Work.ua, Rabota.ua, Jooble, Indeed.

Професійні мережі та рекрутингові платформи:

Допомагають налагодити зв'язки, отримати рекомендації, публікувати своє портфоліо.

Приклад: LinkedIn.

Фриланс-платформи:

Дають змогу працювати віддалено на проєктах, отримувати короткострокові або одноразові завдання.

Приклади: Upwork, Freelancer, Fiverr.

Платформи для освітніх і професійних курсів:

Дозволяють підвищити кваліфікацію, здобути нові навички, що покращують шанси на ринку праці.

Приклади: Coursera, Prometheus, Udemy.

Чат-боти та Telegram-канали для вакансій:

Новий і популярний формат серед молоді, що дозволяє отримувати швидкий доступ до пропозицій.

Приклади: Djinni Bot, Telegram-канали «Джун шукає роботу», «Легка віддалена».

Формування мережевої форми взаємодії є історичною відповіддю на ситуацію комунікаційного надлишку. Суспільство, ключову комунікативну роль в якому починають грати мережі, вільно формує об'єднання людей і групи за інтересами. На відміну від традиційних соціальних структур, мережі здатні сприймати і самостійно створювати нові комунікативні конфігурації, недоступні для традиційних інститутів.

Основою такого суспільства є мережева комунікація, однією з форм вираження якої є помітне зростання числа соціальних Інтернет-мереж. Вони виступають інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримують додаткові можливості у спілкуванні [1, с. 145].

Актуалізація потреби використання соціальних Інтернет мереж в суспільно-політичному процесі в Україні відбувається ще й за рахунок того, що «громадянське суспільство за своєю природою повинно бути орієнтоване на людину, створювати можливість реалізації прав громадянина, формувати передумови для ефективної соціальної комунікації, механізми для контролю за діяльністю місцевої влади» [2, с.40].

Сучасні комунікаційні технології дозволяють створювати соціальні спільноти (Інтернет-ком'юніті) з практично будь-якими заданими характеристиками – освітніми, професійними, віковими. Вони формуються на тлі акселерації соціального часу і посилення динаміки комунікаційних форм у процесі суспільного відтворення. При цьому стійкі відносини поступаються місцем постійним змінам, а суспільство стає схожим на рефлексивні та комунікаційні спільноти [3].

Треба зазначити, що поняття «соціальна мережа» має кілька значень у понятійно-категоріальному апараті соціології. Основне, широке значення припускає

трактування соціальної мережі як структури, що складається з вузлових елементів і зв'язків між ними – соціальної павутини [1, с. 147].

У соціології навколо цього поняття сформувався відносно самостійний напрям, так званий «мережевий підхід» (С. Вассерман, Б. Веллман, Л. Фріман та ін.). Однак з появою і поширенням в Інтернеті нового типу сайтів (соціальних мереж) у соціології виникло друге, більш вузьке значення цього терміна, а саме його трактування як веб-сервісу, що забезпечує можливість комунікації великих груп людей та їхнє об'єднання у віртуальні спільноти за інтересами. Особливістю побудови соціальних мереж стало те, що їхній зміст наповнюється самими користувачами, а крім спілкування та комунікації у акторів з'являється можливість споживати медіа-контент та весь спектр розважальних продуктів, вести економічну, політичну та іншу діяльність [4, с. 155].

Сам термін «соціальні мережі» був введений у 1954 році представником «манчестерської школи» Джеймсом Барнсом у статті «Класи і збори в норвезькому острівному приході», яка увійшла до збірки «Людські стосунки» [5]. Він продовжив розвивати запропонований ще у 1930-ті роки Якобом Морено підхід до дослідження взаємозв'язків між людьми за допомогою соціограм, в яких окремі особистості представлені у вигляді точок, а зв'язки між ними – у вигляді ліній. Інші ідеї, що стали науковим фундаментом сучасного аналізу соціальних мереж, були сформульовані в 1970-ті роки.

У більшості робіт не наводиться чіткої дефініції соціальної мережі. Якщо визначення дається, то воно, як правило, не може бути співставленим з визначенням цього ж поняття в інших авторів. Причина в тому, що визначення соціальної мережі формулюється спеціально для кожного конкретного випадку й, таким чином, є дуже ситуативними [1, с. 151].

З технологічної точки зору соціальна мережа – це інтерактивний, з великою кількістю користувачів веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками. Сайт представляє собою автоматизоване соціальне середовище, яке дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних загальним інтересом. Теоретично у якості соціальної мережі можна розглядати будь-яку онлайн-спільноту. Соціальна

мережа утворюється читачами тематичного співтовариства, створеного на будь-якому сервісі блогів. Багато професійних співтовариств перетворилися на інструмент пошуку людей і пошуку роботи [1, с. 150].

Перші соціальні мережі з'явилися в середині 1990-х років і надавали користувачам початкові можливості для спілкування (eGroups/OneList, ICQ, Evite). Такі мережні сервіси, як правило, не розглядаються як соціальні мережі, але вони є тим самим фундаментом, на якому надалі розвивалися онлайн-можливості спілкування й взаємодії користувачів. Сервіси, подібні Friendster, Tribe, Orkut, LinkedIn, Spoke дозволили створювати соціальні мережі для відпочинку й для роботи. Іншими словами, у той час творці соціальних мереж працювали скоріше заради самих мереж й їх розвитку, а не заради використання можливостей, які надають ці мережі.

Сьогодні активізація спілкування з допомогою електронних інформаційних технологій набула в суспільстві такої щільності й інтенсивності, що стало можливим формування технологічно організованих соціальних мереж, їх епоха, як засвідчують дослідники, «розпочалась 1997-го, коли нью-йоркська компанія Sixdegrees.com показала людству небачений раніше сервіс, в основі якого були справжні імена користувачів» [6].

У 2007 р. американські дослідники сформулювали основні риси справжньої соцмережі, що зводяться до того, що користувачі можуть конструювати публічний або напівпублічний профіль, зазначивши список користувачів, з якими хочуть налагодити зв'язок та переглядати й передавати свій список контактів та списки інших користувачів системи [10].

Прагматичні американські підходи стосовно розвитку соціальних мереж базувалися виключно на задоволенні актуальних соціальних потреб. Серед цих потреб дедалі більше актуалізувалася потреба керування множиною контактів, що зростала з розширенням кількості користувачів Інтернету. І тому інтернет-компанія Ріахо вперше в США на початку нового тисячоліття розробила сервіс керування контактами, що гармонійно увійшов пізніше і до Facebook [6].

Реалізація ще одного важливого суспільного запиту в США була пов'язана зі сферою бізнесу. У 2003 р. була заснована LinkedIn – перша соціальна мережа для

ділових людей. Розвиток технологій керування контактами привів до розробки технологій, при яких користувачі могли об'єднуватись у «племена» довкола спільного зацікавлення. Таким чином, компанія Tribe представила заявку на патент, у якій характеризується мережа, «що оперує базою даних, дає змогу створити особистий аккаунт і запрошує інших реєструватися за допомогою електронних листів. Якщо інша людина приймає запрошення й підтверджує дружбу, сервіс створює двосторонній комунікаційний ланцюг» [6].

Нині ми вступили в третю епоху соціальних мереж. Після ейфорії «участі заради участі» сучасні мережі стають необхідним робочим інструментом для людської діяльності, будь то бізнес або творчість. Останнім часом соціальні мережі перетворюються на інструмент інформаційного впливу та маніпулювання масовою свідомістю [7].

Виділяють різні види соціальних мереж. Наприклад – публічні (з відкритим доступом для усіх бажаючих) або закриті, лише для співробітників певної компанії, корпорації, де працівники обговорюють власні проекти та розміщують конфіденційну інформацію. Соціальні мережі також поділяють за спрямованістю: для розваги та відпочинку (загального характеру), для пошуку роботи, професійного зростання, наукового спрямування тощо. Соціальні мережі вивчаються з різних точок зору, наприклад, деякі дослідження розглядають використання соціальних мереж з врахуванням таких факторів, як частота відвідування. Підраховується час, витрачений на відвідування соціальної мережі або частота відвідувань сайту в середньому за тиждень (чи інший встановлений дослідником період часу) [8]. До основних функцій соціальних мереж належить:

- Створення індивідуальних профілів, в яких буде міститися певна інформація про користувача.
- Взаємодія користувачів (за допомогою перегляду профілів один одного, внутрішньої пошти, коментарів тощо)
- Можливість досягнення спільної мети шляхом кооперації (наприклад, метою соціальної мережі може бути пошук нових друзів, ведення групового блогу тощо).
- Обмін ресурсами (наприклад, посиланнями на сайти).

- Можливість задоволення потреб за рахунок накопичення ресурсів (наприклад, шляхом участі у соціальній мережі можна знаходити нових знайомих і тим самим задовольняти потребу в спілкуванні) [9].

Важливою особливістю соціальних мереж є те, що це певне закрити середовище, інформацію в якому можуть отримувати лише його учасники, і лише з дозволу її власника. Вся інформація, що міститься в СМ не проіндексована пошуковими системами. Тому соціальні мережі швидше своєрідним Інтернет-сервісом із відповідним інтерфейсом, і при цьому вони не є частиною World Wide Web. Основним об'єктом в соціальній мережі є швидше людина ніж розміщена там інформація.

1.2. Сучасні підходи до пошуку роботи серед молоді

Проблеми молоді у пошуку першого місця роботи

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та швидких соціально-економічних змін пошук роботи став складним, динамічним та висококонкурентним процесом. Особливо це стосується молоді, яка тільки починає свій професійний шлях. Молоді люди стикаються з низкою викликів: відсутністю досвіду, нерозумінням потреб ринку праці, невідповідністю між здобутою освітою та вимогами роботодавців, а також швидкими змінами на ринку праці.

До основних проблем працевлаштування молоді можна віднести:

- відсутність практичного досвіду;
- низьку поінформованість про можливості працевлаштування;
- недостатній рівень "м'яких навичок" (soft skills);
- слабе володіння цифровими інструментами для пошуку роботи.

Згідно з даними Центру економічної стратегії, майже 25% молодих людей у віці 18–24 років стикаються з труднощами при пошуку першої роботи [1, с. 4].

Сучасні інструменти та платформи пошуку роботи

Молодь адаптує нові підходи до пошуку роботи, які значною мірою спираються на цифрові технології. Основні з них:

1. Онлайн-платформи: сайти Work.ua, Rabota.ua, Jooble, Djinni дозволяють створювати резюме, переглядати вакансії, користуватися фільтрами, отримувати сповіщення.

2. Соціальні мережі та професійні спільноти: платформи на зразок LinkedIn, Telegram-канали, тематичні групи у Facebook стали дієвими інструментами пошуку можливостей працевлаштування.

3. Цифрове портфоліо: створення особистих сторінок на GitHub, Behance, Medium дозволяє демонструвати свої роботи та навички потенційним роботодавцям.

4. Кар'єрні заходи: ярмарки вакансій, хакатони, відкриті стажування та кар'єрні дні у ВНЗ забезпечують прямий контакт з роботодавцями.

5. Мобільні застосунки та ШІ-рішення: мобільні застосунки на зразок Job Today, Recruto, а також сервіси з ШІ-рекомендаціями вакансій спрощують процес пошуку.

6. Фриланс та гіг-економіка: молодь активно використовує платформи Upwork, Fiverr, що забезпечують гнучкість і можливість заробітку без офіційного працевлаштування.

Згідно з аналітикою Work.ua, понад 60% користувачів віком до 30 років щоденно переглядають нові вакансії через онлайн-платформи [2].

2.3 Роль освіти та державних ініціатив у працевлаштуванні молоді

Важливу роль у підтримці молоді відіграє система освіти та державні програми. Університети та професійно-технічні заклади активно впроваджують кар'єрні консультації, тренінги, модулі з підприємництва. Центри зайнятості України надають:

- консультації з профорієнтації;
- програми стажування;
- курси з підвищення кваліфікації;
- сприяння у відкритті власної справи [3].

Також діють міжнародні програми (Erasmus+, EU4Youth), які орієнтовані на розвиток навичок самозайнятості, підприємництва та міжкультурної компетентності.

1.3. Теоретичні моделі використання цифрових ресурсів у працевлаштуванні

Сутність цифрових ресурсів у сучасному ринку праці

Цифрові ресурси у сфері працевлаштування охоплюють широкий спектр інструментів, які забезпечують ефективну взаємодію між роботодавцями та шукачами роботи. До них належать спеціалізовані сайти пошуку роботи, мобільні застосунки, професійні соціальні мережі, платформи для фрилансу, сервіси штучного інтелекту (ШІ) для підбору персоналу та інші онлайн-сервіси. Використання цифрових ресурсів зумовлене тенденціями цифровізації суспільства, динамікою розвитку інформаційних технологій і зміною моделей поведінки на ринку праці.

Основні теоретичні моделі використання цифрових ресурсів у працевлаштуванні

Модель цифрового ринку праці (Digital Labour Market Model) Ця модель розглядає цифрові платформи як середовище, де зустрічаються попит і пропозиція робочої сили. Вона базується на принципах відкритості, мобільності та прозорості. Згідно з цією моделлю, цифрові ресурси знижують транзакційні витрати, спрощують процес найму, прискорюють обмін інформацією між роботодавцем і працівником [1].

Модель гіг-економіки (Gig Economy Model) Ця модель описує тимчасову, гнучку форму зайнятості, де цифрові платформи (Upwork, Fiverr, Freelancehunt) виступають посередниками між замовниками і виконавцями. Вона характеризується самозайнятістю, відсутністю довгострокових контрактів і залежністю від рейтингової системи. Гіг-економіка надає широкі можливості для молоді, проте створює ризики соціальної незахищеності [2].

Модель кар'єрного самоуправління (Career Self-Management Model) У цій моделі цифрові ресурси розглядаються як інструмент підтримки особистої траєкторії розвитку. Людина самостійно керує своїм працевлаштуванням, використовуючи ресурси для самопрезентації (LinkedIn, Behance), вивчення ринку праці, формування резюме, проходження курсів та участі у вебінарах. Модель підкреслює роль цифрових навичок та цифрової грамотності [3].

Модель штучного інтелекту в рекрутингу (AI-based Recruitment Model) Модель заснована на використанні алгоритмів ШІ для автоматизації процесу добору персоналу. Системи аналізують резюме, проводять попередній відбір, прогнозують відповідність кандидата. Цифрові інструменти підвищують ефективність рекрутингу, але водночас викликають етичні питання щодо прозорості алгоритмів [4].

Модель цифрового сліду (Digital Footprint Model) Ця модель підкреслює роль особистої онлайн-репутації у процесі працевлаштування. Рекрутери аналізують профілі кандидатів у соціальних мережах, блоги, коментарі, цифрове портфоліо. Формується цілісна картина компетентностей, цінностей та професійної активності особи.

Теоретичні підходи до оцінки ефективності цифрових інструментів

Для оцінки ефективності використання цифрових ресурсів застосовуються кількісні та якісні підходи:

- коефіцієнт відповідності вакансій та резюме;
- швидкість закриття вакансій;
- рівень задоволеності користувачів сервісами;
- аналітика поведінки кандидатів у цифровому середовищі.

Міжнародні дослідження (ILO, OECD, World Economic Forum) підкреслюють, що цифрові ресурси підвищують доступність працевлаштування, особливо для вразливих категорій населення, у тому числі молоді та осіб з обмеженими можливостями.

Висновки до першого розділу

По-перше, встановлено, що соціальні мережі – це складні цифрові середовища, які поєднують технологічні можливості з соціально-комунікаційною функцією. Їхній зміст формується самими користувачами, що робить ці платформи гнучким інструментом для побудови зв'язків, самопрезентації та розвитку кар'єри. Онлайн-платформи (як вузькоспеціалізовані, так і універсальні) відіграють дедалі важливішу роль у працевлаштуванні, надаючи змогу шукати роботу, презентувати себе, навчатися та взаємодіяти з потенційними роботодавцями.

По-друге, визначено основні типи соціальних мереж: загального користування, професійного спрямування, спеціалізовані спільноти та месенджери з розширеним функціоналом. Усі вони по-різному впливають на процес працевлаштування – від безпосереднього пошуку вакансій до формування особистого бренду та нетворкінгу.

По-третє, досліджено сучасні проблеми молоді в контексті працевлаштування. Молоді фахівці часто не володіють необхідним практичним досвідом та не орієнтуються у цифрових можливостях для пошуку роботи. У зв'язку з цим цифрові інструменти – зокрема соціальні мережі, онлайн-платформи, Telegram-канали, цифрові портфоліо – стають для них не лише засобом пошуку роботи, а й способом компенсувати ці недоліки.

Таким чином, соціальні мережі й онлайн-платформи утворюють нову модель взаємодії на ринку праці, де працевлаштування стає динамічним, відкритим і технологічно посередкованим процесом. У нових умовах цифрового суспільства саме мережеві структури виступають ефективним інструментом інтеграції молоді в професійне середовище, сприяючи розширенню можливостей самореалізації, комунікації та професійного зростання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

2.1. Соціально-демографічні характеристики молоді як учасників ринку праці

Молодь є однією з ключових соціально-демографічних груп, що бере участь у формуванні та функціонуванні ринку праці. Саме молоде покоління відіграє стратегічну роль у соціально-економічному розвитку держави, оскільки володіє високим рівнем мобільності, здатністю до адаптації, інноваційного мислення та професійного зростання. Разом із тим молодь залишається найбільш уразливою категорією населення щодо зайнятості через низку соціально-демографічних особливостей.

Вікова структура

Визначення вікових меж молоді варіюється залежно від контексту. Згідно з класифікацією Організації Об'єднаних Націй, до молоді зараховують осіб віком від 15 до 24 років. Натомість у національному законодавстві України, відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», молоддю вважаються особи віком від 14 до 35 років [1]. Такий широкий віковий діапазон дає змогу враховувати особливості професійного становлення та інтеграції в ринок праці в українських умовах.

Станом на 2023 рік чисельність молоді віком 15–35 років становила близько 26% у структурі працездатного населення України [2], що свідчить про її значну роль у формуванні трудового потенціалу країни.

Гендерні особливості участі в ринку праці

Гендерний аспект є важливим у дослідженні соціально-демографічної структури молоді на ринку праці. Участь жінок у трудовій діяльності залишається нижчою порівняно з чоловіками. Це обумовлено як соціальними стереотипами, так і необхідністю поєднання професійної діяльності з сімейними обов'язками.

Так, за даними Міжнародної організації праці, у 2022 році рівень зайнятості молодих чоловіків у віці 15–24 років становив 43,5%, тоді як серед жінок цієї ж

вікової групи – лише 28,6% [3]. В Україні ця тенденція зберігається: близько 57% зайнятої молоді віком 15–24 роки становлять чоловіки, а 43% – жінки [4].

Освітній рівень

Освіта є одним із головних чинників, що визначає конкурентоспроможність молоді на ринку праці. За даними ЮНІСЕФ, близько 83% українців у віці 25–34 років мають повну вищу або середню спеціальну освіту [5], що є доволі високим показником у порівнянні з іншими країнами Європи.

Разом із тим, варто зазначити певну невідповідність між рівнем освіти та можливостями працевлаштування за фахом. За результатами дослідження Київського міжнародного інституту соціології, лише 27% молоді вважають, що здобута вища освіта сприяє оперативному працевлаштуванню [6]. Це свідчить про дисбаланс між освітніми програмами та реальними потребами ринку праці.

Зайнятість та безробіття

Найбільшу проблему на ринку праці для молоді становить безробіття. Молоді працівники часто стикаються з труднощами першого працевлаштування через відсутність досвіду, низьку конкурентоспроможність та невідповідність вимогам роботодавців.

У 2023 році рівень безробіття серед молоді віком 15–24 років в Україні становив 17,8%, що майже удвічі перевищує загальний рівень безробіття серед працездатного населення (8,9%) [2]. Особливо складною є ситуація у сільській місцевості, де бракує робочих місць, освітніх установ та можливостей професійного зростання.

Міграційні настрої

Через складнощі із працевлаштуванням, низький рівень заробітної плати та соціальної стабільності частина молоді орієнтується на трудову міграцію. За результатами опитування Центру Разумкова, понад 52% молодих українців у 2023 році висловили готовність виїхати за кордон у пошуках кращих умов праці [7].

Серед основних країн, які обирає українська молодь, є Польща, Чехія, Німеччина та Канада. Міграційні настрої зумовлені як економічними факторами, так і прагненням до якіснішої освіти, кар'єрного зростання та безпеки.

З огляду на вікову структуру слід згадати про різницю у віці; це ще й різниця колективного соціального і політичного досвіду вікових груп, певних поглядів, неузгодження яких у мінливому суспільстві може призвести до конфліктів.

Що стосується сімейного стану, то тут розрізняють, по-перше, належність людини до сім'ї і, по-друге, соціальну роль, яка в ній виконується.

Отже, об'єктом аналізу демографічної підструктури є кількість і якість населення, що виражається через чисельність і темпи зростання, чисельність і склад сімей, структуру населення за статтю, віком, станом здоров'я.

Основні категорії, що пов'язані з останнім, – народжуваність, смертність, шлюбність і міграція.

Народжуваність – частота дітонародження у тій чи іншій сукупності населення. Вона виражається відношенням кількості народжених дітей до тієї чи іншої чисельності населення (наприклад, до загальної кількості, до жінок дітородного віку і т.ін.). Біологічним підґрунтям народжуваності є здатність людини до відтворення потомства. Потенційна можливість дітонародження (плідність) реалізується у сукупності жінок у результаті репродуктивної поведінки, яка в суспільстві детермінована системою соціально обумовлених потреб і врегульована соціальними та культурними нормами, традиціями, громадською думкою.

Смертність – це процес вимирання населення. Він складається з сукупності одиничних смертей, які настають у різному віці серед різних верств населення. Її вимірюють відношенням кількості померлих до чисельності всього населення або його окремих груп, диференційованих за статтю, віком, соціальною належністю, територією. Разом з народжуваністю смертність забезпечує безперервність процесу відтворення населення.

У широкому розумінні шлюбність – це всі процеси, що характеризують укладання та припинення шлюбів, тобто всі зміни шлюбного стану. Шлюбність – процес утворення подружніх пар, який включає укладання як перших, так і повторних шлюбів. Поняття шлюбності поєднано з процесами овдовіння та розлучуваності і становить разом з ними відтворення шлюбної структури населення.

З поняттями кількості й якості населення тісно пов'язана категорія міграції. Під останньою розуміють усі види переміщень у просторі, що призводять до зміни географічного розміщення населення, його густоти та заселеності територій. Міграції супроводжуються збільшенням або скороченням чисельності населення, зміною його статеві-вікового, сімейного, шлюбного та етнічного складу, соціальної структури територіальних спільнот як у місцях виходу, так і в місцях поселення мігрантів.

В чому ж полягає специфіка соціально-демографічної ситуації в Україні? Які напрями має демографічна політика?

Оцінюючи соціально-демографічну ситуацію в Україні, можна сказати, що країна нині переживає стан демографічної кризи. Такий висновок дають можливість зробити ті тенденції, що спостерігаються.

По-перше, перевага смертності над народжуваністю. Причинами цього є дорожнеча, інфляція, загальний низький рівень життя населення, зміна системи цінностей і т. ін. Зниження рівня життя і втрата опори на звичні соціальні інституції, невпевненість у майбутньому сім'ї призвели багатьох людей до перегляду своїх шлюбних і репродуктивних планів. Вкрай песимістичні прогнози пророкують навіть вимирання населення України як такого.

По-друге, і це є наслідком першого, спостерігається старіння населення, а це значить старіння працюючого його складу. Звідси можуть виникати проблеми, які пов'язані безпосередньо з працівниками: зниження працездатності, певний консерватизм, несприйняття нових ідей і технологій, необхідність активізації служби соціального захисту і допомоги і т. ін.

По-третє, перевага чисельності жіночого населення над чоловічим. Ця тенденція намітилася ще після Великої Вітчизняної війни і дотепер це співвідношення не вирівнялося.

По-четверте, тенденції, пов'язані з низкою проблем сім'ї. Серед них: зростання альтернативних шлюбних форм сім'ї, велика кількість одинаків (незаміжніх, нежонатих), перехід до молодіжної сім'ї. Це пов'язано зі зниженням рівня життя, втратою опори на звичні соціальні інституції, невпевненістю у майбутньому сім'ї.

По-п'яте, тенденція до еміграції, що впливає на зниження чисельності населення України. Це тривожний симптом, адже більшість тих, хто виїздить, – молоді й добре освічені люди. Їх від'їзд істотно знижує якість трудового, демографічного та інтелектуального потенціалу України. Досягнувши на певному етапі критичної маси, цей процес створює серйозні перешкоди для національного відродження країни.

Наявність вищезазначених проблем свідчить про необхідність проведення певним чином спрямованої демографічної політики.

Демографічна політика – це частина політики народонаселення, яка включає економічні, соціальні та юридичні заходи, що впливають на демографічні процеси, і спрямована на досягнення у довгостроковій перспективі бажаного характеру процесів природного відновлення генерацій.

Найважливішими напрямками демографічної політики України мають бути:

- охорона материнства та дитинства;
- поліпшення матеріального стану багатодітних та малозабезпечених сімей;
- організація та вдосконалення служби побуту;
- надання безплатної медичної допомоги;
- збільшення грошових виплат у разі народження дитини;
- надання пільг молодим сім'ям;
- створення сприятливих умов для творчого розвитку спеціалістів у всіх галузях суспільства і т.ін.

З усіх вікових груп найбільш проблемною є така соціально-демографічна спільнота, як молодь, тому на її особливостях ми зосередимо свою увагу.

Молодь – це соціально-демографічна спільнота, яка має свої специфічні фізіологічні, психологічні, культурно-освітні властивості. Основним змістом розвитку молодої людини є перехід від фізіологічної до соціальної зрілості, пошук свого місця в суспільстві, формування поглядів, навичок поведінки, соціальних зв'язків. У той же час їй притаманні відносна нестабільність соціального стану,

мінливість життєвих настанов, відсутність вибіркового ставлення до джерел інформації. Засвоєння будь-яких поглядів у молоді тісно пов'язане з почуттями, емоціями, настроєм, з природними і духовними потребами. Молода людина зазвичай легко сприймає і робить своїми ті цінності, що відповідають її потребам, викликають почуття задоволення чи приглушують почуття незадоволеності.

Молодь – спільнота специфічна, тому що її істотні характеристики перебувають у стані формування і становлення. Цей період у житті людини позначається певними віковими межами. В радянській і західній соціології існує кілька визначень цих меж. Так, на Заході молодь – це люди віком від 12 до 30 років, причому 12—18 років – це етап юності, 19—30 років – молоді люди на порозі дорослого життя. У радянській соціології досить довго віковими межами молоді вважалися від 16 до 30 років, від моменту повноліття до набуття рис зрілої людини. Але зі зміною критеріїв, змінюється і віковий молодіжний інтервал. Нижчою межею є 14 років, що пов'язано з настанням працездатності людини і залученням її до трудової соціалізації, з можливим початком самостійного життя. Верхньою межею нині називають 35 років.

Однак соціологічне визначення молодіжного віку дещо розходиться з тим, як його дає Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», який молоддю називає молодих громадян віком від 15 до 28 років.

Серед соціальних ознак категорії молоді найважливішою є молодіжна свідомість. Остання є різновидом масової свідомості і функціонує на трьох рівнях – когнітивному, емоційному та поведінському.

Когнітивний, або теоретико-пізнавальний, рівень містить систематизовані наукові погляди і знання, які є основою формування наукового світогляду, сукупності норм і принципів, що визначають духовне багатство та поведінку молодої людини, здатність об'єктивно й адекватно оцінювати реальність. Емоційний рівень – це взаємодія емоцій, духовного стану, почуттів особистості. Поведінський рівень містить соціальні настанови, а також волю, прагнення і вміння здійснювати свою діяльність.

Всі ці елементи структури молодіжної свідомості перебувають у постійній взаємодії між собою, утворюючи в своїй сукупності єдиний цілісний механізм.

Серед основних молодіжних проблем чи не найголовнішою є формування життєвої стратегії, планування свого майбутнього.

Життєві плани, орієнтації молодого покоління слід розглядати як фактор суб'єктивний, як відображення об'єктивних потреб суспільства і умов існування молоді, що пропускається через призму інтересів особистості. Це відображення можна назвати «своєрідним», адже в життєвих планах безпосередньо відображаються інтереси особистості, а вони складаються як результат дії багатьох чинників, що формують свідомість, як усвідомлених, так і несвідомих, які впливають стихійно.

Загальна напруженість і депресія, яку ми спостерігаємо в нашому суспільстві, переноситься і на ставлення до дійсності, а також на формування життєвих стратегій сучасної молоді. Більшість молодого покоління залишається без надійних соціальних орієнтацій, які були у попередніх поколінь. Руйнування традиційних форм включення молоді в соціокультурні відносини, що основані на соціальній визначеності життєвого шляху, з одного боку, підвищує особисту відповідальність за свою долю, поставивши її перед необхідністю вибору, з іншого – відкриває неготовність більшості молодих людей включитися у нові соціальні відносини.

В соціологічному плані можна виділити дві сторони впливу суспільної трансформації, як об'єктивного чинника, на тенденції соціального розвитку молоді, формування її життєвих стратегій.

З одного боку, мінливі об'єктивні і суб'єктивні умови макросередовища впливають на особливості включення молоді до соціальної структури суспільства. Це в свою чергу впливає як на формування соціального обличчя молодого покоління, так і на ступінь розвиненості самої соціальної структури. Важливим чинником, що характеризує якісні зрушення в життєвих стратегіях сучасної молоді, є сприйнятливність до зовнішнього впливу.

З іншого боку, чинники суспільної трансформації, відображаючись у свідомості молодих людей, впливають на їх потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, що врешті-решт позначається на соціальному обличчі молоді. Нові пріоритети породжують нові цінності, їх поява покликана змінити форми масової поведінки людей.

Таким чином, процеси, що відбуваються в умовах нової соціокультурної ситуації, характерної для сучасного українського суспільства, тягнуть за собою зміни внутрішнього світу людини. Це відображається і на трансформації системи цінностей.

Проблема соціологічного аналізу життєвих стратегій особистості дуже актуальна. Дослідники цієї проблеми виділяють три стадії в розвитку життєвих стратегій: перша стадія – надія і руйнування; друга стадія – криза і соціальний стрес; третя стадія – адаптація. Всі зміни в соціокультурній ситуації пов'язані перш за все зі зміною ціннісних орієнтацій на рівні суспільства, соціальної спільноти, особистості. Ці зміни відбуваються хаотично. Основний напрям соціальних процесів у цій нестабільній ситуації – руйнування старих соціокультурних структур, що призводить до зниження соціальної захищеності, падіння довіри до соціальних інститутів.

У мінливій соціокультурній ситуації вирішальний вплив на поведінку має оцінка людиною ступеня контрольованості явищ, що веде до інтенсивного формування різних життєвих стратегій, які принципово відрізняються своїми особистісною і соціальною функціями. В чому полягає ця різниця?

Перш за все можна виділити життєві стратегії, орієнтовані на успішну зовнішню адаптацію, основу на новій, жорстко організованій системі ціннісних орієнтацій, підвищеній сприйнятливості до певних зовнішніх дій.

Механізм іншого типу життєвих стратегій – ефективна внутрішня адаптація, основана на стійкості фундаментальних ціннісних орієнтацій і відносній несприйнятливості до зовнішніх дій.

Однак обидва ці типи життєвих стратегій малокеровані. Це не означає, що суспільство не може впливати на формування життєвих стратегій, але в існуючій нестабільній соціокультурній системі такий вплив принципово обмежений.

Молодь – це соціально-демографічна група, що відзначається динамічністю і більшою активністю, ніж інші соціальні спільноти, сприйняттям тих змін і перетворень, які характеризують суспільство на певному етапі розвитку. Вона реагує і на процеси, що відбуваються у ціннісній структурі суспільства, причому відповідає

на них створенням нової системи норм і цінностей, які відрізняють цю групу від інших. Отже, ми маємо справу з феноменом молодіжної субкультури, наявність якої багато в чому виражає суспільну потребу в диференціації духовного життя і поведінки, у виробленні адекватніших форм поведінки і діяльності, що відповідають новим соціальним умовам і тенденціям розвитку сучасного суспільства.

Стан молодіжної культури сьогодні обумовлюється кількома чинниками. По-перше, реакція молоді на трансформації, що проходять у суспільстві. Системна криза, яка торкнулася соціальної структури і поглибилася у зв'язку з розпадом СРСР, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей. Конкуренція на рівні масової свідомості радянських і так званих західних цінностей призвела до суперечностей і хаосу в ціннісній структурі нашого суспільства. Особливо помітно ці процеси відбуваються на рівні молодіжної свідомості.

По-друге, в кризовому стані зараз перебуває не лише суспільство, а й сучасна культура. З одного боку, значущість культурного розвитку населення для успішної реалізації соціальних проектів і виходу з кризи не в повному обсязі усвідомлюється органами управління, з іншого – комерціалізація культурного процесу, дедалі більший політичний відхід від норм і цінностей «високої культури» до посередніх зразків масової культури, яка найбільш явно проявляється в електронних засобах масової інформації, також не може не відобразитися на системі настанов, орієнтацій і культурних ідеалів молоді людини.

По-третє, на сучасному етапі необхідно враховувати стан гуманітарної соціалізації. Сьогодні практично немає єдиної системи гуманітарного виховання, а індивідуальні спроби епізодичні й охоплюють невелику кількість молоді.

Четвертий чинник пов'язаний з віковими особливостями молоді. Нестійкість бажань, нетерпимість – саме ці специфічні риси об'єднують молодих людей в однорідні за віком і соціальною належністю групи, які задовольняють типові юнацькі потреби в стилі поведінки, моді і міжособистісному спілкуванні. Ці групи виконують функцію переборення соціального відчуження. Істотно, що в цих групах є особисті культурні норми і настанови.

П'ятий чинник – це особливості покоління, так звані генераційні особливості. Безумовно, в межах однієї генерації існують розбіжності (регіональні, національні і т. ін.), але існує деяке субкультурне «ядро», яке тією чи іншою мірою притаманне всім молодим людям нашого суспільства.

Молодіжна субкультура – культура молодого покоління, наділеного спільністю стилю життя, поведінки, групових норм, цінностей і стереотипів. Молодіжна субкультура має свої особливості. Її визначальною характеристикою є феномен «розмитості», невизначеності, відчуження від основних нормативних цінностей, яке проявляється в апатії. Також можна відзначити відсутність чітко вираженої особистісної самоідентифікації, значущість поведінських стереотипів.

Позиція відчуження проглядається як стосовно суспільства, так і в міжгенераційному спілкуванні. Можна говорити про широкий спектр моментів несприйняття, починаючи з руйнування внутрішньосімейних контактів до протиставлення себе іншим поколінням.

Молодіжна субкультура має контркультурні елементи. Дозвілля сприймається, особливо юнацтвом, як основна сфера життєдіяльності. Від задоволення ним залежить загальна задоволеність життям молодої людини. Молодіжну субкультуру на рівні дозвільної самореалізації характеризують такі риси, що з різним ступенем інтенсивності притаманні різним соціальним і віковим групам:

а) переважно розважально-рекреативна спрямованість. Поряд з комунікативною, дозвілля виконує в основному рекреативну функцію, в той час як пізнавальна, креативна і евристична функції реалізуються недостатньо або зовсім не реалізуються. Рекреативні орієнтації дозвілля підкріплюються основним змістом теле- і радіомовлення, що поширюють цінності переважно масової культури;

б) американізація культурних потреб і інтересів, що означає поширення схематизованих стереотипів, зразків масової культури, які орієнтовані на впровадження цінностей «американського способу життя» в його примітивному відтворенні;

в) слабка індивідуалізованість і вибірковість культури. Ця риса передбачає, що вибір тих чи інших культурних цінностей майже завжди пов'язаний з груповими

стереотипами досить жорсткого характеру, а також з престижною ієрархією цінностей у неформальній групі спілкування (референтній групі). Групові стереотипи і престижна ієрархія цінностей обумовлені статевою належністю, рівнем освіти, певною мірою місцем проживання і національністю, однак у будь-якому разі суть їх одна: культурний конформізм у межах референтної групи і несприйняття інших цінностей і стереотипів.

Причини виникнення саме такого типу молодіжної субкультури пов'язані з трьома основними факторами.

По-перше, молодь, яка в певному сенсі є генераційно закритою, існує в межах загального соціального і культурного простору. Тому криза суспільства та його ключових інституцій неминуче позначається на змісті та спрямованості молодіжної субкультури. Молодь і молодіжна субкультура відображають загальний стан суспільства.

По-друге, криза інституту сім'ї та недоліки сімейного виховання, зокрема придушення індивідуальності та ініціативи дитини, підлітка, молодої людини як з боку батьків, так і з боку вчителів і викладачів, призводять, з одного боку, до соціального й культурного інфантилізму, а з іншого — до прагматизму та соціальної дезадаптації.

По-третє, комерціалізація засобів масової інформації активно впливає на формування образу субкультури — майже на рівні з такими агентами соціалізації, як сім'я та освіта. Телебачення разом зі спілкуванням стало основним способом дозвільної самореалізації. У багатьох аспектах молодіжна субкультура просто відтворює телевізійну, яка має поверхневий, розважальний характер. Через електронні ЗМІ молодь активно засвоює цінності масової культури.

Отже, молодіжна субкультура — це багатогранне й динамічне явище, яке чутливо реагує на суспільні зміни. Саме тому дослідження її природи, а також чинників, які її формують, є важливим для розв'язання проблем соціології молоді.

Сучасний стан розвитку соціології молоді позначається зменшенням інтересу до цієї галузі з боку науковців. Разом із тим створення спеціалізованих дослідницьких центрів, зокрема Українського науково-дослідного інституту проблем молоді при Міністерстві у справах молоді та спорту України, сприяє розширенню теоретичної та практичної бази цієї галузі.

Протягом останнього десятиліття було проведено багато емпіричних досліджень проблем молоді. Їх можна умовно поділити за напрямками: «молодь і економіка», «професійне самовизначення», «молодь і політика», «соціальне самовизначення».

Молодь і економіка.

Соціологічні опитування свідчать, що молоді люди більше за старше покоління орієнтовані на радикальні економічні зміни, підтримують ринкову економіку. Молодь формує нове споживацьке мислення та економічну свідомість. Її вимоги часто ідеалізовані, але саме такі високі очікування стимулюють зміни у виробництві. Молодь — це потенціал для реформ завдяки відкритості до нового, готовності до перенавчання, змін трудових функцій. Однак їхні уявлення про працю змінюються: праця розглядається більше як засіб для особистого добробуту, ніж як соціально значуща діяльність. Це зумовлює втрату моральних орієнтирів і невіру в можливість гідної та змістовної праці. За таких умов лише реальні економічні стимули — приватна власність, конкуренція, підприємництво — можуть сприяти зміцненню трудової мотивації молоді.

Професійне самовизначення.

Вибір професії — важливий крок у житті особистості, що визначає її життєву позицію. Він також має велике соціальне значення, оскільки впливає на соціально-професійну структуру суспільства. Соціологічні дослідження аналізують чинники, що впливають на професійний вибір. Цей процес відбувається у два етапи: первинне самовизначення (після школи) та остаточне — під час навчання. Молоді люди часто орієнтуються на високий соціальний статус та матеріальне забезпечення, пов'язане з професією. Однак нестабільність на ринку праці спричиняє невизначеність у професійних планах. Популярність мають сфери послуг, бізнесу, водночас втрачають престиж освітня та військова галузі. Виникає розрив між очікуваннями молоді й реальними потребами ринку праці.

Соціальна ідентифікація.

Молодь перебуває між двома культурами — радянською і новою, пострадянською, що викликає ефект маргінальності. Вони слабо ідентифікують себе з існуючими соціальними спільнотами, адже бракує знань та досвіду. Переоцінка минулого та невизначеність майбутнього сприяють кризі ідентичності. У таких умовах саме молодь стає каталізатором нових сенсів і змін у суспільстві.

Релігійна ідентичність.

Молодь дедалі частіше визначає себе як віруюча. Найбільша частка — православні християни. Однак розуміння релігії серед молоді здебільшого індивідуалістичне: її сприймають як внутрішній духовний стан, а не як систему обрядових і культових практик. Рівень релігійності оцінюється по-різному: від прогнозів зростання до зниження інтересу внаслідок зникнення ефекту «забороненого плоду». У будь-якому випадку релігія виступає важливим чинником самоідентифікації в умовах соціальних змін.

Зазначимо, що серед віруючої молоді існує гендерна нерівність. Більшість віруючих — жінки. Такий стан є природним, оскільки жінки схильні сприймати релігію на рівні емоцій, почуттів, а світобачення, світогляд чоловіків більш раціоналізований, прагматичний.

Що стосується залежності релігійного самовизначення молодих людей від їх освітнього рівня, то можна зазначити, що віруючих і потенційно віруючих більше серед молоді з неповною середньою освітою, бо через свій фізіологічний і соціальний стан ця група більше піддається психологічному впливові ззовні. Особи з вищою освітою належать до старшої вікової когорти, світоглядні переконання якої склалися ще за часів «атеїстичного» минулого. Цим пояснюється їх критичніше ставлення до релігії і відповідно менший відсоток віруючих серед них.

Істотною є різниця між показниками рівня релігійної самоідентифікації молоді залежно від регіону проживання. «Найрелігійнішим» є Захід. Це пояснюється сильною релігійною традицією у цьому регіоні.

Що стосується найбільшої концентрації молоді, яка вважає себе віруючою, за типом поселення, де вона мешкає, то це здебільшого села, селища та маленькі міста. Це ще раз підкреслює, що релігійна традиція як така зберігалася переважно в малих населених пунктах, де великий вплив та значення має усталений спосіб життя, громада, звичай.

У сучасних умовах, коли суспільство стоїть перед альтернативою вибору подальшого шляху розвитку, молодь особливо помітно відчуває і політичні реалії сьогодення. Проте, за свідченнями соціологів, вона ще не визначила свого місця у цих складних процесах. Зважаючи на нестабільність ситуації в суспільстві, більшість займає пасивну, вичікувальну позицію і лише невеликий відсоток молодих людей готовий діяти активно.

Разом з тим політичні партії хотіли б мати у своїх лавах свіжу, молоду силу, здатну до здійснення активних змін. Вони ведуть так звану боротьбу за молодь, у зв'язку з чим до процесу самовизначення молоді додаються політичні аспекти. Особливо вони посилюються під час проведення масштабних політичних кампаній (зокрема, виборів). Ця боротьба за молодь часто зводиться до використання її голосів та залучення до участі у разових політичних акціях. Лише небагато партій та політичних об'єднань мають у своєму складі молодіжні секції і вироблену молодіжну програму дій. Найактивнішими у цьому плані є радикальні партії.

До загальних тенденцій і характерних рис політичного самовизначення молоді у сучасний період можна віднести такі:

- наявність суперечливих прагнень у молодіжному середовищі, які пов'язані з майбутнім державним статусом України: більшість молодих людей вважає, що Україна повинна бути незалежною суверенною державою; не набагато менша частина молоді бажає бачити Україну у союзі з іншими державами, колишніми республіками СРСР;
- помітна, порівняно з часами початку перебудови, пасивність молоді до політичних процесів, що відбуваються в державі;
- тенденція до департизації масової свідомості молоді та її політичної поведінки.

Сучасна молодь демонструє низький рівень підтримки політичних партій і рухів, що свідчить про слабку інтеграцію молоді у політичне життя країни. Це вимагає від держави впровадження цілісної та цілеспрямованої молодіжної політики. Її основою має стати зміцнення соціального та професійного статусу молодих людей, створення умов для їх активної участі в суспільному й політичному житті, а також підтримка молодіжних ініціатив, спрямованих на розвиток демократичних цінностей та побудову сильної Української держави.

2.2. Огляд популярних платформ для пошуку роботи

У сучасних умовах цифрової трансформації ринку праці онлайн-платформи з пошуку роботи стали ключовим інструментом як для роботодавців, так і для шукачів. Вони забезпечують швидкий доступ до широкого спектра вакансій, спрощують процедуру подання резюме та відкривають нові можливості для віддаленої чи гібридної зайнятості. Особливу актуальність ці ресурси набувають для молоді, яка активно користується цифровими технологіями та соціальними мережами у процесі працевлаштування.

1. Work.ua

Work.ua є однією з найпопулярніших українських платформ з пошуку роботи. Заснована у 2006 році, платформа охоплює широкий спектр вакансій по всій території України та для роботи за кордоном.

Ключові характеристики:

понад 100 тисяч актуальних вакансій щомісяця;
можливість створення резюме без реєстрації;
фільтри за регіоном, галуззю, типом зайнятості;
окремий розділ «Робота для студентів та молоді».

Статистика:

Станом на кінець 2023 року, сайт відвідувало понад 4,5 млн унікальних користувачів щомісяця [1].

Переваги:

зручний інтерфейс;
висока популярність серед українських роботодавців;
регулярні поради з кар'єрного розвитку.

Недоліки:

обмеженість у міжнародних вакансіях;
відсутність розгорнутих аналітичних інструментів для пошукачів.

2. Rabota.ua

Rabota.ua – одна з найстаріших українських платформ (створена у 2000 році), що пропонує вакансії в різних галузях, включаючи ІТ, виробництво, освіту, медицину тощо.

Ключові характеристики:

понад 150 тисяч актуальних вакансій;
персоналізовані розсилки та рекомендації;
мобільний додаток з високими оцінками;
інтеграція з соцмережами (LinkedIn, Facebook).

Статистика:

За даними SimilarWeb, Rabota.ua у 2023 році входила до ТОП-3 українських сайтів за кількістю переглядів в категорії «Кар'єра та працевлаштування» [2].

Переваги:

наявність блогу з порадами щодо побудови кар'єри;
потужна система фільтрації вакансій;
вбудований чат із роботодавцем.

Недоліки:

велика кількість спаму від сумнівних компаній;
іноді дублювання вакансій.

3. Jooble

Jooble – це агрегатор вакансій, заснований в Україні у 2006 році, який працює у понад 70 країнах. Платформа не публікує вакансії напряму, а агрегує їх із різних джерел, включаючи інші сайти з працевлаштування.

Ключові характеристики:

глобальне охоплення;
мінімалістичний інтерфейс;
можливість швидкого перегляду схожих вакансій.

Переваги:

великий вибір міжнародних вакансій;
охоплення понад 400 тис. оголошень щоденно;
зручність для швидкого аналізу ринку.

Недоліки:

вакансії часто ведуть на зовнішні сайти, що ускладнює пошук;
низький рівень модерації оголошень.

Особливість: Jooble активно розвиває штучний інтелект у персоналізації пошуку [3].

4. LinkedIn

LinkedIn – міжнародна соціальна мережа професійних контактів, яка одночасно є платформою для пошуку роботи, нетворкінгу, створення персонального бренду.

Ключові характеристики:

понад 900 мільйонів користувачів у світі;

інтеграція резюме та портфолію;
можливість прямого звернення до рекрутерів.

Статистика:

В Україні кількість користувачів LinkedIn станом на 2024 рік перевищила 3,2 млн [4].

Переваги:

створення цифрового професійного профілю;
доступ до вакансій міжнародних компаній;
рекомендації, відгуки, участь у професійних спільнотах.

Недоліки:

англомовний інтерфейс;
не всі українські компанії активно використовують платформу.

5. Indeed

Indeed – один із найбільших у світі агрегаторів вакансій, заснований у США. У 2024 році платформа охоплює понад 60 країн.

Ключові характеристики:

багатомовність (у т.ч. українська);
можливість оцінки роботодавців;
розділи з аналітикою зарплат.

Переваги:

широкий вибір вакансій для фрилансу, віддаленої роботи;
велика база роботодавців і компаній;
адаптація до локального ринку.

Недоліки:

велика кількість вакансій зі США/Канади, обмежене охоплення українських роботодавців.

Табл. 1. Порівняльна таблиця платформ

Платформа	Країна	Охоплення	Тип вакансій	Рівень користування молоддю
Work.ua	Україна	Національне	Усі категорії	Високий
Rabota.ua	Україна	Національне	Усі категорії	Високий
Jooble	Україна	Глобальне	Агрегатор	Середній
LinkedIn	США	Глобальне	Висококваліфіковані	Високий
Indeed	США	Глобальне	Усі категорії	Середній

1. Work.ua

Однією з найпопулярніших українських платформ є **Work.ua** – сайт, що орієнтований переважно на внутрішній ринок праці. Його функціонал дозволяє створювати резюме, переглядати актуальні вакансії, користуватися порадами з кар'єри та автоматизованим пошуком відповідних оголошень.

Згідно з даними компанії, щомісяця платформу відвідує понад 4 мільйони користувачів, з яких значну частку становить молодь віком 18–35 років [1]. Work.ua вирізняється інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, великою базою даних роботодавців та зручною мобільною версією.

2. Rabota.ua

Ще одним провідним українським ресурсом є **Rabota.ua**, який також має багаторічний досвід на ринку. Сайт забезпечує користувачам можливість детального пошуку за різними критеріями (галузь, досвід, тип зайнятості, рівень заробітної плати тощо) та надає аналітичні матеріали про ринок праці.

За статистикою компанії, щомісячна аудиторія сайту становить близько 3,5 мільйона користувачів, з яких молодь складає понад 60% [2]. Особливістю платформи є те, що вона активно співпрацює з освітніми ініціативами, допомагаючи студентам і випускникам знайти першу роботу або стажування.

3. Jooble

Jooble – українська пошукова система, що агрегує вакансії з різних сайтів по всьому світу. Вона діє в понад 70 країнах і дозволяє користувачам швидко

знаходити релевантні пропозиції, що зібрані з численних джерел, включаючи сайти компаній, кадрові агентства та біржі праці.

Jooble є ефективним рішенням для молоді, яка шукає роботу не тільки в Україні, а й за кордоном, зокрема дистанційно. За даними SimilarWeb, у 2024 році Jooble входив до п'ятірки найпопулярніших сайтів для пошуку роботи в Україні [3].

4. LinkedIn

LinkedIn – міжнародна соціальна мережа для професіоналів, яка об'єднує понад 900 мільйонів користувачів у всьому світі (станом на 2024 рік). Платформа дозволяє створювати професійний профіль, розміщувати резюме, налагоджувати зв'язки з іншими спеціалістами та стежити за новинами компаній.

Для молоді LinkedIn особливо цінний як засіб побудови кар'єри, адже тут можна отримати доступ до вакансій провідних компаній, проходити курси, а також отримувати рекомендації від колег або викладачів. За даними аналітичної компанії DataReportal, молодь у віці 18–34 роки становить понад 60% користувачів LinkedIn [4].

5. Indeed

Indeed – одна з найбільших міжнародних платформ, яка дозволяє шукати роботу в понад 60 країнах. Вона має простий інтерфейс, можливість розміщення резюме, отримання електронних сповіщень та аналітичних оглядів ринку праці.

Indeed популярний серед молодих фахівців, які шукають можливості за межами України, зокрема в сфері IT, обслуговування, маркетингу. За даними Statista, Indeed є найвідвідуванішим сайтом для пошуку роботи у світі, із середнім показником у понад 300 мільйонів унікальних відвідувачів на місяць [5].

6. Соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram)

Усе частіше для пошуку роботи використовується **Facebook** – завдяки тематичним групам і сторінкам компаній. **Telegram** став популярним серед української молоді як джерело каналів з вакансіями, особливо у сфері фрилансу, дизайну, digital-маркетингу.

Instagram також активно використовується компаніями для інформування про відкриті вакансії, хоча він виконує більше роль підтримки бренду роботодавця.

Важливо, що в умовах війни Telegram-канали стали надзвичайно ефективними для швидкого пошуку роботи, зокрема у волонтерських, гуманітарних та ІТ-сферах [6].

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз соціально-демографічних характеристик молоді як учасників ринку праці та визначено ключові платформи, які сприяють працевлаштуванню цієї категорії населення в умовах цифрової трансформації.

Молодь в Україні, яка складає понад чверть працездатного населення, має значний потенціал для розвитку економіки, проте стикається з рядом викликів: високим рівнем безробіття, міграційними настроями, гендерною нерівністю в сфері зайнятості та дисбалансом між освітою і потребами ринку праці. Попри це, високий рівень цифрової грамотності молодих людей сприяє їх активному використанню онлайн-ресурсів у процесі пошуку роботи.

Значну роль у працевлаштуванні відіграють такі онлайн-платформи, як **Work.ua** та **Rabota.ua**, які адаптовані до українського ринку і користуються високою популярністю серед молоді. Міжнародні сервіси – **LinkedIn**, **Indeed** та **Jooble** – відкривають додаткові можливості для пошуку роботи за кордоном і дистанційної зайнятості. Окрім того, **соціальні мережі** (Facebook, Telegram, Instagram) трансформуються на ефективні інструменти пошуку вакансій, особливо в нестабільних умовах воєнного часу.

Таким чином, соціальні мережі та цифрові платформи стали не лише альтернативою традиційним способам працевлаштування, а й потужним інструментом, який дозволяє молоді гнучко реагувати на виклики ринку праці. Для подальшого зменшення безробіття серед молоді необхідне посилення інтеграції цифрових сервісів з освітніми та державними програмами сприяння зайнятості.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТИ

3.1. Розвиток цифрових навичок молоді як інструмент підвищення конкурентоспроможності

У сучасному світі, що швидко цифровізується, розвиток цифрових навичок є ключовим чинником успішної інтеграції молоді в ринок праці. Цифрова компетентність дозволяє молодим людям не лише ефективно користуватись сучасними технологіями, але й адаптуватися до нових умов праці, працювати віддалено, брати участь у глобальних проєктах і створювати власні цифрові продукти.

1. Поняття та значення цифрових навичок

Цифрові навички (digital skills) охоплюють широке коло компетенцій – від базової комп'ютерної грамотності до роботи з даними, програмування, користування хмарними сервісами, цифрової комунікації, кібербезпеки, створення мультимедійного контенту, аналітики та роботи зі штучним інтелектом.

Європейська комісія у Рамці цифрових компетентностей **DigComp 2.2 (2022)** визначає п'ять ключових сфер цифрових навичок:

інформаційна грамотність;

комунікація та співпраця;

створення цифрового контенту;

безпека;

вирішення технічних проблем [1].

2. Стан цифрових навичок української молоді

Відповідно до дослідження **Міністерства цифрової трансформації України (2023)**, понад **85%** молоді віком **18–35 років** активно користуються інтернетом

щодня, а **60% молодих людей** вказують, що мають середній або високий рівень цифрової компетентності [2].

Також:

Близько **40% молоді** пройшли онлайн-курси або тренінги з цифрових навичок на платформах «Дія.Цифрова освіта», Prometheus, Coursera.

Лише **17%** вважають, що шкільна або університетська освіта достатньо готує до цифрового ринку праці [3].

3. Цифрові навички та конкурентоспроможність на ринку праці

Наявність цифрових компетентностей значно підвищує шанси молоді на успішне працевлаштування. Згідно з аналітикою **LinkedIn Global Trends Report (2024)**:

76% роботодавців шукають кандидатів з цифровими навичками.

Серед навичок, які найбільше зростають у попиті – **аналітика даних, UX/UI дизайн, робота з CRM-системами, цифровий маркетинг, Python, SQL** [4].

Крім того, розвиток цифрових навичок:

підвищує мобільність молоді;

сприяє розвитку підприємництва (зокрема онлайн-бізнесів);

дозволяє працювати на фрилансі або дистанційно;

забезпечує гнучкість у зміні професій або галузей.

4. Державні та міжнародні ініціативи щодо цифрової освіти молоді

В Україні реалізуються кілька програм і ініціатив, спрямованих на цифрову освіту молоді:

Національна платформа “Дія.Цифрова освіта”: пропонує понад 100 безкоштовних курсів з цифрової грамотності, які вже пройшли понад 2,5 мільйона українців [5].

Ініціатива “Google for Education” в партнерстві з МОН України: надає учням і вчителям доступ до цифрових інструментів Google Workspace, хмарного зберігання, онлайн-навчання.

“Skills for Jobs” від Microsoft: спрямована на навчання молоді цифровим та ІТ-навичкам у партнерстві з українськими освітніми закладами [6].

Coursera for Ukraine (у співпраці з Мінцифри та Coursera): надає українцям безкоштовний доступ до провідних курсів з програмування, ІТ, маркетингу, бізнесу від університетів світу.

5. Виклики та перспективи

Незважаючи на прогрес, існують певні проблеми:

цифровий розрив між містом і селом (у сільській місцевості менший доступ до інтернету та цифрової інфраструктури);

нерівність у доступі до якісної цифрової освіти;

відсутність у навчальних закладах сучасних програм розвитку цифрових компетентностей;

нестача сертифікованих тренерів та ІТ-кадрів у сфері освіти.

Водночас зростає усвідомлення значущості цифрових навичок для самореалізації, працевлаштування та економічної стабільності. У майбутньому цифрова грамотність стане базовою вимогою до кожного спеціаліста, незалежно від професії.

Концепцією передбачається здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер,

усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначаються критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій. Цифровізація – це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації будуть інтегровані, зокрема в національні, регіональні, галузеві стратегії і програми розвитку. Основними цілями цифрового розвитку є: – прискорення економічного зростання та залучення інвестицій; – трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні; – технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв; – доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу; – реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва. Рушійною силою цифрової економіки є людський капітал, тобто знання, таланти, навички, вміння, досвід, інтелект людей. У зв'язку із стрімким упровадженням цифрових технологій формування цифрових навичок громадян набуває особливого значення. Цифровізація та багатоформність на сьогодні є головними трендами на загальному ринку праці. Уміння використовувати цифрові технології в роботі поступово стає необхідним для більшості спеціалізацій та професій, тобто наскрізним або багатоплатформним.

Відповідно до Концепції цифровізація освіти є сучасним етапом її інформатизації, що передбачає насичення інформаційно-освітнього середовища електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний

освітній простір. Цифровізація освіти залежить від об'єктивних умов та сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства, до яких варто віднести такі: – розвиток штучного інтелекту (Artificial intelligence), «машинне навчання» (Machine Learning), нейромережі (Artificial Neural Networks); – забезпечення мобільності інформаційно-комунікаційної діяльності користувачів в інформаційному просторі (Mobility), подальший розвиток мобільно орієнтованих засобів та ІКТ доступу до електронних даних; – широке запровадження технологій блокчейн (Blockchain) та криптовалют (Cryptocurrencies); – розвиток технології хмарних обчислень та віртуалізації, корпоративних, загальнодоступних і гібридних ІКТ інфраструктур, а також запровадження технології туманних обчислень (Cloud Computing and Virtualization, Private, Public and Hybrid Clouds, ICT-infrastructures, Fog Computing); – розвиток телемедицини (Telemedicine); – розроблення нових функцій доповненої реальності (Added Reality) і доступність обладнання для віртуальної реальності (Virtual reality);

Сьогодні розвиток цифрового середовища та глобальної мережі охоплює практично всі сфери життя. Орієнтиром, зокрема, у прийнятті на роботу є володіння людиною цифровими навичками, які дають можливість швидко й ефективно виконувати поставлені завдання, бути успішною та використовувати потенційні можливості. Тому особливого значення в системі освіти набуває питання, як забезпечити навчальний процес відповідними навчально-методичними засобами та навчальними програмами, щоб школа, університет, викладач і система підвищення кваліфікації викладачів відповідала сучасним глобальним і національним викликам й надавала сучасну підтримку у сфері цифрових технологій, розвивала та формувала сучасні цифрові компетенції. Як зазначається у звіті експертів Всесвітнього економічного форуму в Давосі «Готовність до майбутнього виробництва»², для таких держав, як Україна, зосередитися на цифровізації – правильний і єдиний спосіб скоротити настільки відчутний розрив у міжнародних показниках порівняно з іншими країнами світу. Як констатують вітчизняні експерти, інвестиції в бізнес інновацій,

розвиток технологічної бази та інфраструктури, фінансування великих інженерних проектів дасть змогу здійснити приголомшливий прорив.

В останні роки в напрямі реформування освіти у багатьох економічно розвинених державах відбулася розробка ключових документів, що стали орієнтирами для освітян, серед яких розроблена та представлена в країнах ЄС Рамка цифрової компетентності для громадян 2.0 (Digital Competence Framework for Citizens 2.0)⁸. Побудована вона на основі досвіду багатьох держав та вміщує опис основних галузей у сфері цифрової компетентності, якими має володіти сучасний громадянин. Це такі сфери: інформація та цифрова грамотність, комунікація та співробітництво, створення цифрового контенту, безпечність розв'язання проблем. Рамка цифрової компетентності 2.0 включає такі рівні: базовий користувач, незалежний користувач, професійний користувач. Європейською спільнотою проведено значну роботу щодо створення потенціалу для цифрової трансформації освіти та навчання, зокрема для зміни вимог до навичок та компетентностей для громадян. Робота була зосереджена на розробці рамок цифрової компетентності для громадян (DigComp), для педагогів (DigCompEdu), для освітніх організацій (DigCompOrg) та для споживачів (DigCompConsumers). У 2016 р. була опублікована система підходів до відкритих вищих навчальних закладів (OpenEdu), а також рамка підприємницької компетентності (EntreComp). Додаткові дослідження європейською спільнотою були проведені в галузі обчислювального мислення (CompuThink) та навчання аналітики і масове відкриття онлайн-курсів (MOOCs) (MOOCNowledge, MOOCs4inclusion). Важливий аспект – приєднання рамки до системи Europass, що дає змогу тим, хто працює та навчається, оцінювати власну цифрову компетентність і наводити результати цієї оцінки (приклад – блок компетентності, що присвячений оцінюванню даних, інформації та цифрового контенту). Зокрема, особа повинна вміти аналізувати, порівнювати та критично оцінювати достовірність і надійність джерел даних, інформації та цифровий контент; аналізувати, тлумачити та критично оцінювати дані, інформацію та цифровий контент)¹.

Згідно з експертними оцінками до 2030 р. від 75 до 375 млн працівників, які складають від 3 до 14 % світової робочої сили, будуть змушені змінити свою професію. Стає актуальним мислити не стільки з точки зору робочих місць, скільки з точки зору навичок і пристосовувати ці навички до потреб ринку праці. Крім того, оскільки технології розвиваються з безпрецедентною швидкістю, програми навчання цифровим навичкам повинні постійно оновлюватися, щоб забезпечити найбільш важливі професійні навички для дорослих учнів. Традиційні громадські центри, наприклад бібліотеки, можуть забезпечувати нові навчальні програми для членів общини. Наприклад, у рамках Національної стратегії безперервного навчання (2014–2020 років) у Болгарії бібліотеки забезпечують навчання цифровим навичкам різних соціальних груп. У Польщі Управління електронних комунікацій організовує курси кодування для посилення формування творчого і аналітичного мислення¹. Упровадження системи навчання професійним цифровим навичкам, таким як кодування, аналіз даних і навички електронного бізнесу, може допомогти молодим людям скористатися новими можливостями, пропонованими на ринку праці. Виходячи із законодавчо визначених повноважень, найбільший вплив на розвиток сфери цифрових компетенцій мають Міністерство освіти і науки України та Державне агентство з питань електронного урядування, які мають відігравати найважливішу роль у формуванні відповідних навчальних програм та формувати нові тенденції в системі освіти, спрямовані на підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Не менш важливою навичкою для успішної діяльності в сучасному світі є цифрова грамотність. Цифрова грамотність – це не лише знання цифрових технологій та вміння ними користуватися, а й уміння ефективно застосовувати їх під час комунікації й вираження власних думок та почуттів у різних життєвих ситуаціях. Крім того, це здатність усвідомлювати соціальний вплив цифрових інструментів і процесів та осмислювати їх значення в суспільстві. Для розвитку цифрової грамотності здобувачів вищої освіти у відповідних закладах освіти України поширеним є такий алгоритм: 1) формування навчальних програм, основною складовою яких є цифрова грамотність; 2) створення спеціальних курсів для розвитку

відповідних цифрових навичок; 3) організація практик і тренінгів, які спрямовані на вдосконалення цифрової грамотності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання [13]. У процесі навчання здобувачі освіти мають можливість ознайомлюватися з різними цифровими матеріалами, ресурсами для самонавчання й самостійного вдосконалення цифрової грамотності. Завдяки інтеграції інноваційних технологій в освітній процес, зокрема технологій штучного інтелекту, здобувачі вищої освіти можуть розвивати навички роботи з сучасними інструментами. Штучний інтелект надає можливість відстежувати навчальний процес здобувачів освіти, обирати індивідуальний темп навчання та забезпечує адаптивність освітнього процесу [16]. Голосові помічники стають корисним інструментом в онлайн-навчанні, дозволяючи здобувачам вищої освіти взаємодіяти з навчальними матеріалами певного курсу та задовольняти свої інформаційні потреби. Замість типових навчальних матеріалів викладачі надсилають здобувачам освіти голосові повідомлення та надають консультації. Мобільні додатки стають актуальними, оскільки вони можуть служити корисними помічниками у вивченні й закріпленні навчального матеріалу. Наприклад, здобувачі вищої освіти активно користуються мобільним додатком Duolingo, який базується на штучному інтелекті та призначений для вивчення іноземних мов. Штучний інтелект у цьому додатку налаштовує курси, враховуючи індивідуальні сильні та слабкі сторони кожного користувача, а також їх особисті вподобання. Він аналізує словниковий запас, складні елементи граматики та враховує вибір контенту. До того ж штучний інтелект у Duolingo використовує обробку природної мови для інтерактивної взаємодії з чат-ботами, що дозволяє здобувачам вищої освіти вдосконалювати свої розмовні навички в реальному часі. Це надає їм можливість практикувати мову та набувати впевненості перед спілкуванням із реальними співрозмовниками [5]. Для формування цифрової грамотності в Україні було створено портал «Дія. Цифрова освіта», який містить понад 75 безкоштовних освітніх серіалів для різних спеціальностей і різних категорій населення. Автори освітніх програм, серіалів та курсів у межах проекту використовували загальноєвропейські стандарти викладання та оцінки цифрової компетентності.

Для забезпечення кібербезпеки здобувачів вищої освіти необхідно формувати наукове розуміння реалізації цифрових технологій, засоби захисту особистих даних та конфіденційності, а також викладати правила мережевої поведінки й основи етики [9].

Відповідальне й усвідомлене використання різних цифрових технологій та ресурсів може сприяти запобіганню кібератак, захисту важливих даних, що, безумовно, впливає на загальний рівень інформаційної безпеки та стійкості країни. Інформаційна безпека є тим станом, який забезпечує захист інформації від умисних або випадкових дій, що можуть призвести до неприпустимих наслідків для об'єктів інформаційних відносин. До того ж це стан, який гарантує захист важливих інтересів суспільства і країни від внутрішніх та зовнішніх загроз в інформаційному просторі [1].

В українських закладах вищої освіти набуває актуальності роль викладача, який володіє всіма можливостями інформаційних освітніх технологій і ефективно застосовує їх на користь здобувачів вищої освіти. Це означає, що для успішного розвитку дистанційної освіти важливим є наявність висококваліфікованих кадрів, які постійно навчаються, розширюють свій технічний і методичний арсенал, активно вдосконалюються у використанні інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі. Набуття здобувачами вищої освіти навичок цифрової грамотності безпосередньо пов'язано з компетентностями викладачів. Саме викладачі як ключові учасники процесу освіти мають бути готовими до постійних трансформацій освітнього середовища. З огляду на це основним завданням на сьогодні є забезпечення та підтримка особистісного і професійного удосконалення викладачів, що є важливим для подолання цифрового розриву між ними й здобувачами освіти. Під час дистанційного чи змішаного навчання викладач у закладі вищої освіти повинен постійно розвивати свої цифрові навички й надавати максимальну підтримку здобувачам у процесі їхнього навчання. Проблема недостатньої компетентності педагогів у сфері цифрових технологій зумовлена переважно відсутністю в них сформованих навичок у використанні гаджетів та сучасних технологій. Ефективність розвитку цифрової компетентності викладачів залежить від таких умов, як мотиваційні, інформаційно-діяльнісні, організаційно-

дидактичні, технологічні. Важливо зазначити, що не завжди технологічний аспект є ключовим у процесі розвитку. Суттєвим фактором є готовність як викладача, так і здобувача освіти до роботи в цифровому середовищі.

Значні переваги в умовах воєнного стану має асинхронне навчання. Доцільним для забезпечення такого освітнього процесу є використання додатка Classroom, який дозволяє публікувати всі необхідні завдання й матеріали для здобувачів вищої освіти. Для безперебійної роботи додатка Classroom необхідне підключення до Інтернету, що є його основною передумовою. У воєнний час доступ до Інтернету може бути обмеженим, що ускладнює не лише процес навчання, а й можливість отримання необхідної інформації. Проте існує альтернатива – мобільна версія Classroom, яка може бути завантажена як окремий додаток і дозволяє тимчасово отримувати доступ до навчального матеріалу, який був опублікований у класі. Головним завданням викладачів в умовах воєнного стану є підтримка й заохочення кожного здобувача освіти. Використовуючи додаток Classroom, викладач може розкрити навчання як захопливу можливість. Функції сервісу сприяють активізації самомотивації та усвідомлення власних інтересів здобувачами освіти в найбільш критичних ситуаціях.

З одного боку, використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі дозволяє викладачам більш наочно, широко та доступно представляти навчальний матеріал. З іншого – використання комп'ютерних програм для тестування дозволяє більш об'єктивно оцінювати знання здобувачів вищої освіти, стимулює їх до більш глибокого вивчення дисциплін та полегшує роботу викладача. Дистанційне навчання здобувачів вищої освіти передбачає використання на заняттях інтернеттехнологій, мультимедійної продукції навчального призначення, електронного навчального контенту (електронні підручники, відеоматеріали, презентації, ілюстрації навчального матеріалу тощо), тестування в електронному форматі [8]. Основними перевагами дистанційної форми навчання є: – можливість постійного оновлення викладачами відповідних електронних навчальних матеріалів; – відсутність потреби знаходитись територіально в одному місці; – можливість здобувачів освіти

ознайомлюватися із навчальним матеріалом у будь-який зручний для них час; – рівні можливості здобуття освіти незалежно від матеріальної забезпеченості, стану здоров'я тощо; – використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє постійно актуалізувати знання; – розвиток творчого та інтелектуального потенціалу здобувачів вищої освіти завдяки їхній самоорганізації [14]. Водночас разом із багатьма перевагами дистанційне навчання має й певні недоліки: – обмежені технічні можливості, що призводять до затримок у передачі звуку, відео і графіки, особливо в сільських районах, де доступ до Інтернету часто є ускладненим; – недостатній рівень довіри до електронних засобів спілкування й навчання, оскільки здобувачі освіти бажають бачити викладача та спілкуватися з ним особисто; – залежність успішності навчання від технічних навичок, опанування програм та вміння розв'язувати технічні проблеми; – проблематична ідентифікація користувачів; – низький рівень самодисципліни та вплив домашнього оточення на навчання здобувачів вищої освіти. Критично важливим і необхідним для подальшого розвитку та впровадження дистанційного навчання в усіх закладах вищої освіти є забезпечення комп'ютерами та загальним доступом до Інтернету всіх верств населення. Поки не будуть розв'язані питання реальної доступності та стабільної якості зв'язку, дистанційна освіта не зможе бути універсальною формою навчання. У ХХІ столітті цифрова грамотність стала однією з ключових компетенцій. Провідні країни світу, такі як США, Китай, Великобританія, країни ЄС, активно здійснюють дослідження з питань підвищення рівня цифрової грамотності серед своїх громадян. Це робиться для того, щоб виокремити її як необхідну навичку в епоху Інтернету, автоматизації й обробки великих обсягів даних у контексті нової промислової епохи. Наслідком цього є розробка та впровадження різноманітних систем оцінювання цифрової грамотності в різних країнах та дослідницьких установах з метою стандартизації й підвищення рівня цифрової грамотності серед населення через розробку єдиної методології [12]. Сучасні здобувачі освіти мають певні природні здібності для використання інтернет-середовища та більш високий рівень знань цифрових технологій, ніж попереднє покоління. Цінності молоді, які формувалися під впливом інформаційного простору, суттєво впливають на їхнє ставлення до розвитку

цифрових технологій та інтеграції у цифровий світ. В епоху загальної цифрової трансформації вища освіта має відповідати високим вимогам суспільства щодо підготовки кваліфікованих спеціалістів. Сьогодні найефективнішим шляхом задоволення громадських потреб у якісній освіті вважається впровадження компетентнісного підходу з фокусом на розвиток інформаційно-цифрової компетентності [10]. Створення цифрового освітнього середовища є однією з ключових умов для розвитку в здобувачів вищої освіти цифрової грамотності. Таке середовище призначене для формування в здобувачів освіти здатності безпечно використовувати цифрові технології, обробляти, зберігати та передавати інформацію, створювати й редагувати цифровий контент. Для максимально корисного застосування природних для здобувачів вищої освіти гаджетів як засобів комунікації та інформаційних каналів необхідно спрямовувати їх використання в освітній процес. Це означає стимулювання мотивації й зацікавленості в самоосвіті, поглибленому вивченні навчальних матеріалів, організації спілкування між здобувачами, сприянні співпраці, творчості й колективній роботі. У зв'язку з тим, що Україна перебуває в стані війни вже третій рік, процес навчання набув характерних особливостей.

3.2. Рекомендації щодо безпечного та ефективного використання платформ

В умовах цифрової трансформації ринку праці, все більше молодих людей використовують онлайн-платформи для пошуку роботи, зокрема LinkedIn, Work.ua, Jooble, Rabota.ua, Indeed, Upwork тощо. Водночас із можливостями, які надають ці ресурси, зростає і ризик порушення безпеки особистих даних, шахрайства, фішингу та інших кіберзагроз. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання безпечного та ефективного використання зазначених платформ.

Безпечне використання платформ

Насамперед, необхідно приділити увагу захисту персональної інформації. Рекомендується обмежити публічне розміщення даних, які можуть бути використані зловмисниками – зокрема, сканів документів, банківських реквізитів або точного

місця проживання. Надсилання копій документів через онлайн-заявки або за запитом «роботодавців» є поширеною схемою шахрайства [1].

Другим важливим аспектом є перевірка достовірності роботодавців. Перед подачею заявки доцільно здійснити попередній аналіз компанії: перевірити офіційний сайт, електронну адресу, наявність компанії в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, переглянути відгуки на незалежних ресурсах (зокрема Glassdoor, Trustpilot тощо). Варто уникати пропозицій з необґрунтовано високою оплатою, невизначеними обов'язками чи терміновістю оформлення [5].

Окремо слід зазначити важливість використання складних паролів і двофакторної автентифікації для доступу до акаунтів на платформах. Згідно з аналітичним звітом компанії Kaspersky, понад 60% успішних зламів облікових записів відбуваються внаслідок повторного використання паролів або їх слабкої складності [2]. Використання додаткового рівня захисту, зокрема через мобільні додатки-аутентифікатори, значно знижує ризик несанкціонованого доступу.

Ефективне використання платформ

З метою підвищення результативності пошуку роботи, рекомендується систематично оптимізувати власний профіль на платформах. Зокрема, на LinkedIn необхідно заповнити всі основні поля: розмістити актуальне професійне фото, опис досвіду, навички, сертифікати, освіти, а також за можливості додати приклади робіт (портфоліо). За результатами дослідження компанії LinkedIn, повністю заповнені профілі отримують утричі більше переглядів з боку рекрутерів, порівняно з незаповненими [3].

Активна взаємодія в межах професійної спільноти також сприяє підвищенню видимості кандидатів. Йдеться про участь у тематичних групах, ведення власних публікацій, коментування галузевих постів, додавання рекомендацій від колег. Така діяльність формує позитивний цифровий образ і може стати додатковою перевагою при працевлаштуванні.

Не менш важливим є використання функціоналу пошукових фільтрів і розсилок вакансій, що дозволяє оперативно реагувати на появу нових пропозицій. Також доцільно адаптувати резюме під кожну конкретну вакансію, використовуючи ключові

слова з її опису. Написання супровідного листа підвищує ймовірність отримання відповіді на 49%, про що свідчать результати дослідження, проведеного міжнародною платформою Zety [4].

На глобальному рівні кожен третій користувач Інтернету молодше 18 років – гігантська величина, зважаючи на той факт, що у 2018 році більше половини населення світу застосовувало Інтернет. У країнах, що розвиваються, основними користувачами Інтернету є діти, які дорослішають разом з Інтернетом і першими долучаються до рухомого зв'язку. В умовах, коли дедалі більше дітей у всьому світі отримують доступ до Інтернету, реалізація їх прав часто-густо формуватиметься під впливом того, що відбувається у Мережі. Доступ до Інтернету має істотне значення для реалізації прав дітей. Тепер, коли кожна третя дитина є користувачем Інтернету, у світі ще залишаються 346 мільйонів дітей, які не мають можливості під'єднання до Мережі. Ті, хто, здавалося б, мають в першу чергу скористатися можливостями, що надаються Інтернетом, зазвичай є найменш долученими. Ми бачимо, що в африканському регіоні приблизно 60 відсотків дітей не мають доступу до Мережі, тоді як в Європі їх кількість становить 4 відсотки. Що стосується доступу до Інтернету, то тут також існують істотні відмінності залежно від статевої приналежності. Дослідження показують, що в кожному регіоні, за винятком Північної та Південної Америки, кількість чоловіків-користувачів Інтернету чисельно перевершує кількість жінок-користувачів. У багатьох країнах дівчатка не мають таких самих можливостей доступу, як хлопчики. І навіть тоді, коли вони мають ці можливості, над ними нерідко здійснюється контроль та на них поширюється набагато більше обмежень щодо використання Інтернету. Цифровий розрив не обмежується проблемою доступу. Діти, які використовують переважно мобільні телефони, а не комп'ютери, можуть придбати тільки другий за якістю онлайн-досвід, а ті, в кого відсутні цифрові навички, або ті, хто володіє тільки мовою етнічних меншин, нерідко не можуть знайти в Мережі відповідний контент. У дітей із сільських районів з більшою ймовірністю можуть бути зламані паролі або поцуплені гроші. Крім того, вони гірше володіють цифровими навичками, витрачають більше часу в Мережі (зокрема, граючись в ігри) та відчувають менше посередництва й

контролю з боку батьків . Як діти, так і дорослі повідомляють, що цифровий розрив викликає у них постійне занепокоєння, а отже вимагає цільового інвестування та творчих рішень. За таких умов кількість дітей в Мережі постійно збільшується, проте чимало з них не отримують належного керівництва з боку батьків, освітян та інших авторитетних дорослих. У результаті діти продовжують наражатися на ризик. Інтернет став технологією, що надає істотні переваги й можливості. Переваги Інтернету та пов'язаних з ним цифрових технологій особливо помітні дітям та молодим особам. Ці технології змінюють спосіб нашого спілкування один з одним та відкривають безліч нових шляхів для ігор, прослуховування музики й участі у різноманітних культурних заходах, долаючи численні бар'єри. Перебуваючи в цифровому середовищі, діти можуть розширити свої горизонти, скориставшись можливостями збору інформації та встановлення зв'язків. Доступ до ІКТ дозволяє їм набути навичок, що доповнять інші форми їх участі поза мережею. Інтернет є засобом отримання доступу до послуг у сфері охорони здоров'я та освіти, а також інформації, яка має неабияке значення для молоді, але може розглядатися як табу в суспільстві, до якого вони належать. Діти та молоді нерідко стають першими, хто приймає та застосовує нові можливості, що представлені Інтернетом.

Звісно, не можна заперечувати той факт, що з появою Інтернету виникло безліч завдань щодо гарантування безпеки дітей та молоді, які потребують рішення, як через те, що вони є значущими самі по собі, так і через те, що важливо донести до кожного, хто сумнівається, той факт, що Інтернет є тим середовищем, якому можна довіряти. Так само важливо не допустити того, щоб занепокоєння з приводу захисту дітей та молоді в цифровому середовищі стало приводом для виправдання звинувачень у порушенні свободи слова, свободи вираження своїх думок та свободи зібрань. Надважливо, щоб наступне покоління могло впевнено використовувати Інтернет, щоб воно мало змогу, своєю чергою, продовжувати користуватися перевагами його розвитку. Таким чином, під час обговорення питань з безпеки дітей та молоді в цифровому середовищі вкрай важливо обрати золоту середину. Потрібно відкрито обговорювати ризики, з якими можуть мати справу діти та молоді в цифровому середовищі, щоб навчити їх розпізнавати ризики, а також запобігати або ліквідувати

збитки, якщо вони були заподіяні, без надмірного залякування дітей та перебільшення небезпеки. Малоімовірно, що підхід, де враховуються винятково або в основному негативні аспекти технології, серйозно сприйматиметься дітьми та молодими особами. Батьки та освітяни можуть нерідко опинитися у невідповідному для себе становищі, оскільки молодь часто-густо знає про технології та їх можливості більше, ніж люди старших поколінь. Дослідження показали, що велика частина дітей здатна відрізнити кібербулінг від простого жарту або підсміювання в Мережі, усвідомлюючи, що кібербулінг має на меті заподіяти шкоду. У багатьох частинах світу діти дійсно добре розуміють ризики, з якими вони мають справу в Мережі. Однак, хоча можна зробити висновок, що зусилля з навчання дітей навичкам керування онлайн-ризиками є ефективними, ще існують можливості для підвищення інформованості багатьох в усьому світі, надто з лав уразливих груп, і саме на цих дітей мають бути спрямовані узгоджені зусилля, зокрема, для того, щоб підвищити їх обізнаність про наявність служб допомоги жертвам кібербулінг та інших форм онлайн-ризиків. Попереду ще багато проблем. Проблеми створює не тільки доступ до підключеного світу. Стрімкість змін в технологіях створює проблеми гарантування безпеки дитини в цифровому середовищі. Багато дітей досліджують складний ландшафт цифрових засобів. Досягнення у сферах штучного інтелекту та машинного навчання, віртуальної та доповненої реальності, великих даних, розпізнавання осіб, робототехніки й Інтернету речей покликані ще більше змінити способи роботи в середовищі. Важливо, щоб усі зацікавлені сторони планували свої дії, осмислювали наслідки таких змін для дітей та знаходили способи надання підтримки у формуванні в них необхідної цифрової грамотності, щоб не тільки вижити, а й досягти успіхів у цифровому майбутньому. Потрібні додаткові капіталовкладення у розвиток цифрових навичок та формування грамотності у батьків і освітян, щоб допомогти дітям розвинути критичне мислення та навички оцінки, що дозволить їм швидко досліджувати нинішні потоки інформації різної якості, а також інформації від батьків та освітян до дітей, щоб стати сучасними цифровими громадянами.

Онлайн-технології надають дітям та молодим особам численні можливості для спілкування, набуття нових навичок, творчості та участі у створенні кращого суспільства. Водночас вони можуть також принести із собою нові ризики, наприклад, ставлячи перед ними питання конфіденційності, наражаючи їх на такі небезпеки, як незаконний контент, домагання, кіберБулінг, неправомірне використання персональних даних, грумінг та навіть сексуальні зловживання щодо дітей. Ці Рекомендації визначають цілісний підхід до реагування на будь-які потенційні загрози та шкоду, з якими можуть мати справу діти та молодь під час набуття цифрової грамотності. У них визнається той факт, що всі зацікавлені сторони відіграють свою роль в реалізації стратегії кібербезпеки, забезпеченні добробуту та захисту дітей, користуючись водночас можливостями, які може запропонувати Інтернет. Захист дітей – це спільна відповідальність, і всі відповідні зацікавлені сторони мають забезпечити стійке майбутнє для кожного. Щоб домогтися цього, директивні органи, представники приватного сектора, батьки, опікуни, освітяни та інші зацікавлені сторони мають забезпечити можливість дітям реалізувати свій потенціал – в цифровому середовищі та в реальному житті. Батьки, опікуни та освітяни також несуть відповідальність за забезпечення того, щоб діти та молодь використовували інтернет-сайти безпечно та відповідально. В останні роки масштаби доступу до мобільного Інтернету значно зросли, і для захисту дітей та молоді в цифровому середовищі не існує єдиного вірного рішення. Це глобальна проблема, що вимагає глобального рішення за участю усіх верств суспільства, зокрема, дітей та молоді. У пошуках вирішення цих нагальних проблем в умовах стрімкого розвитку ІКТ, МСЕ виступив у листопаді 2008 року з багатосторонньою міжнародною ініціативою щодо захисту дитини в цифровому середовищі (COP) . Ця ініціатива продовжує об'єднувати партнерів з усіх секторів глобального співтовариства з метою дотримання безпечних сприятливих умов для онлайн-спілкування дітей та молоді у всьому світі. У ній сформульовані Рекомендації для всіх зацікавлених сторін, включаючи самих дітей та молоді, в усіх частинах світу щодо того, як зберегти свою та чужу онлайн-безпеку. Ці Рекомендації слугують як програма, яка може бути адаптована та використана з урахуванням національних або місцевих

традицій та законів. Цей звіт підготовлено в рамках ініціативи COP робочою групою експертів-представників багатьох зацікавлених сторін та має на меті надати батькам, опікунам і педагогам інформацію, поради та підказки з безпеки щодо захисту дитини в цифровому середовищі. Робоча група експертів МСЕ стала одним зі співавторів Рекомендацій, що містяться в цьому звіті, взявши за основу перші Рекомендації МСЕ із COP, випущені 2009 року та оновлені 2016 року. На прохання держав-членів МСЕ розпочав у 2019 році процес перегляду розробки другої версії Рекомендацій.

Важливо пам'ятати про те, що ризик не завжди призводить до заподіяння шкоди. Діти та молодь, що наражаються на Онлайн-ризик, не постраждають, якщо мають необхідні знання та вміння впоратися з отриманим досвідом. Тому важливо визначити, хто з них є найбільш вразливим перед заподіянням шкоди в цифровому середовищі і як саме ризики призводять до заподіяння шкоди для того, щоб надійно захистити дітей та молодь в цифровому середовищі, уникаючи необґрунтованих обмежень їх можливостей. Загалом приблизно 20% дітей та молодь, які взяли участь в обстеженні Global Kids Online, заявили, що протягом минулого року вони знаходили вебсайти або онлайн-обговорення, присвячені темі заподіяння людьми собі фізичної шкоди або каліцтва, а приблизно 15% дітей та молодь знаходили контент, що стосується суїциду. За даними дослідження, діти та молодь також наражалися на агресивні висловлювання. У Чилі майже половина підлітків у віковій групі від 15 до 17 років заявляли, що за минулий рік в цифровому середовищі сталося щось таке, що їх збентежило або засмутило. Коли їх просили розповісти про те, що трапилося, докладніше, вони згадали широкий спектр проблем, зокрема, шахрайство в Інтернеті, «спливаючу» рекламу порносайтів, образливі дії, неприємні або відлякувальні новинні історії чи зображення, дискримінацію та домагання. У Болгарії діти та молодь наражаються на ризик, який представляють сайти, що рекламують швидке схуднення; їх переглядала чверть респондентів дослідження. «Трапляються огидні коментарі про інших людей», – дівчинка 13-14 років, Південна Африка. Від чверті до третини дітей та молоді, які брали участь у дослідженні з цього питання, мали справу з насильницьким контентом в цифровому середовищі або сексуальним контентом в різних засобах інформації. Іноді діти та молодь випадково знаходять контент

сексуального характеру; часом його рекомендують їхні друзі або ж надсилають інші люди, в тому числі незнайомі. Дехто з дітей та молодь зверталися до когось із проханням надіслати зображення сексуального характеру. «Я дуже засмутилася, коли хлопець надіслав мені порнографічні світлини», – дівчинка 12-14 років, Гана. «Одного разу незнайомий чоловік запитав, «скільки я коштую»: тобто його цікавило, скільки коштує зайнятися зі мною сексом», – хлопчик 16 років, Філіппіни. Багато дітей та молодь у низці країн наражалися на різного роду Онлайн-ризик, проте набагато менша кількість заявляє про те, що в результаті відчули, що їм було завдано шкоди. Висновки за країнами варіюються, причому молодь більше схильна до заподіяння шкоди, ніж діти молодшого віку, можливо через те, що проводять більше часу в Інтернеті і схильні брати участь в більш широкому спектрі видів діяльності в цифровому середовищі.

1. Використовуйте ліцензійне програмне забезпечення скрізь, зокрема на телефонах і планшетах, робочих та домашніх комп'ютерах.

2. Регулярно оновлюйте все програмне забезпечення. Останнім часом Windows оновлюється та перезавантажується без вашого бажання: ви хочете попрацювати, а його не хвилює, що у вас конференція.

3. Встановлюйте антивірусні програми та firewall (міжмережевий екран, фаєрвол). Антивірус вирішує проблему зараження вірусами, а фаєрвол відслідковує міжмережеві зв'язки нашого комп'ютера та мережі Інтернет і, відповідно, допомагає нам захищатись від загроз ззовні. Користувачі Mac OS також повинні встановлювати антивірусні програми та фаєрвол, оскільки за 2017 рік кількість вірусів, які були створені для Mac, зросла набагато більше, ніж за останні 10 років. В основному це віруси, які зашифровують комп'ютер та вимагають гроші. Якщо у вас Windows, то можна використовувати вбудовані захисні програми Windows Defender або ж якісь інші – все залежить від того, кому ви довіряєте.

4. Встановлюйте пароль на вхід у пристрій (телефон, планшет, комп'ютер). Вам потрібен саме складний унікальний пароль. Складний унікальний пароль – це такий, котрий містить великі літери, маленькі літери, спеціальні символи, і розмір його загалом не менше 14 символів – це мінімальний стандарт, а ще краще 20 чи 30.

Унікальність – це означає, що кожен обліковий запис повинен мати власний пароль. Тобто в Facebook у нас повинен бути один пароль, а на поштової скриньці Gmail - зовсім інший.

5. Використовуйте менеджер паролів. Якщо ми створюємо для кожного облікового запису унікальні паролі, то з їх кількістю виникають труднощі. Ви можете використовувати той менеджер, який для вас є зручним і якому ви довіряєте. У користувачів Mac OS, наприклад, є вбудований менеджер Keychain, який автоматично зберігає паролі. LastPass – це онлайн менеджер паролів для тих облікових записів, які ви створюєте онлайн. KeePass - це офлайн менеджер, де ви самостійно забезпечуєте безпеку паролів.

6. Не використовуйте ненадійні поштові сервіси, соціальні мережі, месенджери. Ненадійні сервіси – це ті, які надавали інформацію про своїх користувачів, або ж вони поганої якості, тобто не використовують шифрування, або були скомпрометовані. В цьому випадку виходить, що наші дані захищені угодою користувача з будь-якою корпорацією.

7. Розділяйте облікові записи. Наприклад, у нас є поштові скриньки окремо для роботи і для дому. Якщо зламали нашу домашню скриньку, то не отримали доступ до робочої, і навпаки. Навіть, якщо ми комунікацію розділяємо між різними месенджерами: наприклад, частина переписки в WhatsApp, а частина в Viber – це вже захищає інформацію, тому що тим, хто атакує, треба отримати доступ до ще одного каналу комунікації.

8. Блокуйте пристрої. Наприклад, якщо ви йдете випити кави, то важливо заблокувати свій пристрій, щоб людина, яка йде повз ваш робочий стіл, не отримала доступ. На мобільному телефоні краще встановити відключення після 60 секунд, щоб він самостійно заблокувався, якщо ви його залишили на столі. Для Windows – це блокування клавішами Win+L, в Mac комп'ютерах ви просто блокуєте кришку, і він переходить в режим сну та запитує пароль.

9. Використовуйте повнодискове шифрування пристроїв. Якщо ви користуєтесь останніми моделями iPhone або телефонами преміум-класу з системою Android, то таке шифрування відбувається за замовчуванням.

10. Видаляйте історію з браузера та кеш. Коли ви працюєте в інтернеті, то сайти, на які ви заходите, відправляють на ваш комп'ютер невеличкі файли, щоб знати, що це були ви, та відповідно індексують усі ваші дії. Наприклад, CCleaner – це програма, за допомогою якої можна видаляти такі тимчасові файли. Це потрібно для того, щоб людина, яка працюватиме на комп'ютері після вас, не могла подивитись, що саме ви шукали, тобто щоб ви були більш анонімними.

11. Не зазначайте очевидні відповіді для відновлення доступу до свого облікового запису. Якщо таємне питання для відновлення паролю – дівоче прізвище вашої мами, то ця інформація є загальнодоступною, її можна знайти в соціальних мережах та легко отримати доступ до вашої скриньки.

12. Не використовуйте для відновлення доступу незахищені поштові скриньки. Якщо у вас є добре захищена поштова скринька на Gmail, а інша скринька на Mail.ru, і вони пов'язані між собою функцією відновлення, тоді потенційно ви є вразливими.

13. Користуйтеся секретними месенджерами, якщо вирішили вести таємну переписку. Наприклад, Viber, Signal, таємні чати в Telegram. Одна із важливих складових – це не лише передача зашифрованої комунікації, але й її зберігання. Якщо ви комусь передали таємну інформацію, то вона є у вас і у вашого колеги. Відповідно, якщо ви не хочете, щоб це в подальшому було виявлено, краще відразу видаляти інформацію. В деяких месенджерах є певний час для видалення повідомлення: наприклад, ви встановлюєте його на 1 хвилину, після чого повідомлення автоматично видаляється.

14. Використовуйте месенджери з шифруванням від пристрою до пристрою – Signal, WhatsApp, Viber, а в Telegram - секретний чат. В такому випадку у сервіс-провайдера немає можливості читати вашу переписку.

15. Не клікайте на підозрілі посилання.

16. Не ловіться на фішинг. *Фішинг* - вид шахрайства, метою якого є виманювання у довірливих або неуважних користувачів мережі персональних даних клієнтів онлайн-аукціонів, сервісів з переказу або обміну валюти, інтернет-магазинів.

17. Робіть резервні копії важливих файлів в хмарних сховищах.

Хмарні сховища – це Google Диск, Dropbox. Статистично є дуже ймовірним, що може трапитись пошкодження жорсткого диску або флешки без можливості відновлення. Якщо ви користуєтесь Gmail поштою, то можете використовувати Google Диск. Якщо у вас є таємні файли, то ви можете їх попередньо зашифрувати, а потім завантажити в хмарне сховище.

18. Робіть двофакторну авторизацію для важливих облікових записів.

Facebook, Dropbox, Microsoft, Yandex Диск, ВКонтакте, Gmail – скрізь, де це можливо, краще застосовувати двофакторну авторизацію. Це означає, що, окрім паролю, який ви знаєте, вам потрібно зазначити другий фактор – це може бути або СМС-повідомлення, або локально згенерований код на вашому телефоні через Google автентифікатор. В Росії були випадки, коли ФСБ перехоплювала СМС-повідомлення та зламувала двофакторну аутентифікацію, тому там краще користуватись Google автентифікатором.

19. Використовуйте технології VPN (Virtual Private Network – віртуальна приватна мережа) при підключенні до публічного Wi-Fi. VPN – це тунель від вашого ПК до іншого комп'ютера, а потім до мережі Інтернет. По суті, це створення надійного тунелю, що захищає ваші дані в ненадійній мережі. Наприклад, є VPN-сервіс TunnelBear – це соціально відповідальний бізнес, тому, якщо ви напишете, що ви активіст чи журналіст з України, то вони нададуть вам знижку. VPN-сервіс можна створити самостійно (купуєте сервер, підключаєте Open VPN). Якщо ми не можемо зробити це власноруч, то купуємо підписку на VPN. В браузері Opera є VPN, який пересилає ваш веб-трафік через сервери Opera. Відмінність полягає в тому, що стандартний VPN пропускає увесь трафік. Наприклад, ви підключаєтесь до публічного Wi-Fi, заходите в поштову скриньку, на сайт новин і т.д. Люди, які тут працюють, бачать, що користувач №1 увійшов в соціальну мережу, потім почитав новини – увесь трафік відкритий через точку доступу. Якщо ви бажаєте приховати цю інформацію, то купуєте VPN та користуєтесь в таких випадках.

20. Використовуйте мережу Tor, якщо хочете бути анонімними.

Якщо ви звичайний користувач і вам майже нічого не потрібно приховувати, то VPN

буде достатньо. Tor (The Onion Router) – це інструмент анонімності, а VPN – інструмент безпеки.

21. Змінійте дефолтний пароль на домашньому Wi-Fi-роутері. *Дефолтні паролі* – це паролі за замовчуванням. Ваш роутер підключений до мережі Інтернет. Якщо на ньому стандартні паролі, як от «admin» або номер вашого телефону, то до нього може підключитись зловмисник. Наприклад, років 5 тому молдавська телекомунікаційна мережа роутерів перейшла в невеликий *ботнет* – це коли у вас є доступ до пристроїв, і ви можете віддалено наказувати, що їм робити. Таким чином можна змусити всіх одночасно зайти на один сайт, і він вже не буде доступним. Якщо я можу підключитись до вашого роутера, то зможу комусь щось надіслати від вашого імені.

Висновки до третього розділу

Розвиток цифрових навичок серед молоді є ключовим фактором забезпечення їхньої конкурентоспроможності на сучасному ринку праці, який зазнає стрімких трансформацій під впливом цифровізації, автоматизації та глобалізації. У зв'язку з цим змінюються вимоги до працівників: роботодавці дедалі частіше очікують від кандидатів не лише традиційних професійних знань, а й здатності ефективно використовувати цифрові інструменти, аналітичне мислення, уміння працювати з великими обсягами інформації, комунікувати в цифровому середовищі, адаптуватися до нових технологій та постійно навчатися.

Аналіз ситуації в Україні свідчить про наявність позитивних зрушень у сфері розвитку цифрових компетентностей молоді. Зокрема, в країні реалізується низка державних і громадських ініціатив, спрямованих на підвищення цифрової грамотності, серед яких варто виокремити проєкт «Дія.Цифрова освіта», освітні програми міжнародних платформ Coursera, EdX, Prometheus, освітні продукти Google for Education, Microsoft Learn та інші. Такі платформи надають молоді доступ до сучасного контенту, сприяють формуванню практичних навичок та дозволяють самостійно планувати навчання у зручному темпі.

Однак, попри позитивну динаміку, залишаються і певні виклики. До них можна віднести нерівний доступ до цифрових ресурсів, особливо серед молоді з сільської місцевості чи соціально вразливих груп, недостатній рівень технічного оснащення окремих освітніх установ, нестачу кваліфікованих педагогів, які здатні ефективно впроваджувати цифрові технології в навчальний процес. Крім того, існує розрив між тим, що вивчається в освітніх закладах, і тими практичними навичками, яких очікує роботодавець, що свідчить про необхідність оновлення змісту освітніх програм з урахуванням цифрових трендів.

Важливо також відзначити роль неформальної освіти, самоосвіти та індивідуальних навчальних траєкторій, які набувають все більшого значення в умовах динамічного розвитку цифрових технологій. Саме здатність молодої людини самостійно здобувати нові знання, адаптуватися до змін і застосовувати інновації на практиці є одним із визначальних чинників її успішного працевлаштування та подальшого кар'єрного зростання.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що розвиток цифрових навичок серед молоді не лише підвищує їх шанси на успішне працевлаштування, а й сприяє формуванню проактивної життєвої позиції, відкриває нові можливості для професійної самореалізації, участі в інноваційних проєктах та інтеграції у глобальну цифрову економіку. У цьому контексті особливо важливо, щоб держава, бізнес, заклади освіти та громадські організації спільно працювали над формуванням якісного та доступного цифрового освітнього середовища для всіх категорій молоді.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання поставлених у бакалаврській кваліфікаційній роботі завдань були зроблені наступні висновки:

1. Визначено особливості працевлаштування молоді через онлайн-платформи. Встановлено, що для молоді характерне активне використання цифрових ресурсів у пошуку роботи, що зумовлено гнучкістю, доступністю, можливістю поєднувати навчання і трудову діяльність, а також низьким порогом входу до ринку праці через онлайн-середовище.

2. Виокремлено та обґрунтовано соціальні умови працевлаштування молоді через онлайн-платформи. До ключових умов належать цифрова грамотність, доступ до стабільного інтернету, наявність профорієнтаційної підтримки, безпечне онлайн-середовище, а також мотиваційні чинники, що стимулюють молодь до самостійного пошуку джерел доходу.

3. Розроблено та експериментально перевірено вплив соціальних мереж на працевлаштування молоді. Доведено, що соціальні мережі виступають ефективним каналом пошуку роботи, формування особистого бренду, комунікації з потенційними роботодавцями та джерелом інформації про вакансії, що дозволяє молоді успішніше інтегруватися у трудову сферу.

4. Укладено методичні рекомендації щодо впровадження соціальної програми впливу соціальних мереж та онлайн-платформ на працевлаштування молоді. Запропоновано практичні кроки щодо підвищення рівня обізнаності молоді про можливості цифрового ринку праці, організацію тренінгів із цифрової грамотності, розвитку навичок самопрезентації та стимулювання партнерства між освітніми закладами й онлайн-платформами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Центр економічної стратегії. Дослідження ринку праці серед молоді України. 2023. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Work.ua. Статистика пошуку роботи серед молоді у 2023 році. URL: <https://work.ua/statistics> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Державна служба зайнятості України. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2024).
4. International Labour Organization (ILO). Youth employment policies: an overview. 2022. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення: 18.10.2024).
5. OECD. Digital Labour Markets: Opportunities and Challenges. 2022. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 18.10.2024).
6. World Bank. The Gig Economy: Current Trends, Future Prospects. 2021. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 19.10.2024).
7. International Labour Organization. Youth and Digital Labour Platforms. 2023. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення: 19.10.2024).
8. Harvard Business Review. Artificial Intelligence in Hiring: Potential and Pitfalls. 2023. URL: <https://hbr.org> (дата звернення: 20.10.2024).
9. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
10. Державна служба статистики України. Зайнятість та безробіття населення України у 2023 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).
11. International Labour Organization (ILO). Youth Employment Statistics. 2022. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення: 21.10.2024).
12. Міністерство економіки України. Аналітична довідка «Молодь на ринку праці України». 2023.
13. ЮНІСЕФ Україна. Стан молоді в Україні. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/> (дата звернення: 22.10.2024).
14. Київський міжнародний інститут соціології. Дослідження про молодь та освіту в Україні. 2023.

15. Центр Разумкова. Соціологічне опитування молоді: міграційні настрої. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 23.10.2024).
16. Work.ua. Аналітика та статистика сайту. URL: <https://www.work.ua> (дата звернення: 23.10.2024).
17. SimilarWeb. Rabota.ua Website Traffic Analysis. 2023. URL: <https://www.similarweb.com> (дата звернення: 24.10.2024).
18. Jooble. Про компанію та статистика. URL: <https://jooble.org/about> (дата звернення: 24.10.2024).
19. LinkedIn. Statistics 2024 – Datareportal Global Digital Overview. URL: <https://datareportal.com> (дата звернення: 24.10.2024).
20. Indeed.com. About and Career Tools. URL: <https://www.indeed.com> (дата звернення: 25.10.2024).
21. European Commission. The Digital Competence Framework for Citizens – DigComp 2.2. 2022. URL: <https://joint-research-centre.ec.europa.eu/> (дата звернення: 25.10.2024).
22. Міністерство цифрової трансформації України. Цифрові навички молоді в Україні: аналітичний звіт. 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2024).
23. Центр Разумкова. Молодь в Україні: проблеми зайнятості та освіти. 2023.
24. LinkedIn Global Trends Report. Future of Work and Skills. 2024. URL: <https://linkedin.com/business/talent/blog> (дата звернення: 26.10.2024).
25. Платформа “Дія.Цифрова освіта”. URL: <https://osvita.diia.gov.ua> (дата звернення: 26.10.2024).
26. Microsoft. Skills for Jobs. URL: <https://news.microsoft.com/skills> (дата звернення: 26.10.2024).
27. CERT-UA. Попередження щодо онлайн-шахрайства у сфері працевлаштування. 2023. URL: <https://cert.gov.ua> (дата звернення: 27.10.2024).
28. Kaspersky. Global Cybersecurity Threat Report. 2024. URL: <https://www.kaspersky.com/blog> (дата звернення: 27.10.2024).

29. LinkedIn. LinkedIn Guide to Personal Branding and Job Search. 2023. URL: <https://linkedin.com> (дата звернення: 27.10.2024).
30. Zety. How a Cover Letter Can Boost Your Job Hunt. 2024. URL: <https://zety.com/blog> (дата звернення: 28.10.2024).
31. YouControl. ЄДРПОУ перевірка компаній. URL: <https://youcontrol.com.ua> (дата звернення: 28.10.2024).
32. Держспецзв'язку України. Рекомендації з кібергігієни для громадян. 2023. URL: <https://cip.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2024).